

AUSCHWITZ-BIRKENAU

DEJINY A SÚČASNOŠŤ

OBSAH:

PRED AUSCHWITZ	3
NACISTICKÁ IDEOLÓGIA	3
VZNIK II. SVETOVEJ VOJNY	3
HITLEROVSKÉ KONCENTRAČNÉ TÁBORY	4
AUSCHWITZ 1940-1945. DEJINY TÁBORU V SKRATKE	4
VZNIK	4
VYSÍDLENIA OKOLITÉHO OBYVATEĽSTVA	5
DOSTAVBA	6
PODTÁBORY AUSCHWITZ	7
IZOLÁCIA PRED VONKAJŠÍM SVETOM	7
ODBOJOVÉ HNU Tie V TÁBORE A OKOLÍ	7
AUSCHWITZ AKO KONCENTRAČNÝ TÁBOR	8
AUSCHWITZ AKO MIESTO HOLOCAUSTU ŽIDOV	9
OSLOBODENIE	12
POČET A NÁRODNOSŤ OBEŤ KL AUSCHWITZ	12
VZNIK PAMÄTNÉHO MIESTA A MÚZEA AUSCHWITZ-BIRKENAU	13
ZAČIATKY EXISTENCIE	13
ZALOŽENIE	13
TERÉN MÚZEA	14
PROSTRIEDKY NA ČINNOSŤ	14
MEDZINÁRODNA OSVIENČIMSKÁ RADA	15
PROGRAMOVÁ RADA CENTRUM VZDELÁVANIA O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTE	15
ČINNOSŤ MÚZEA	16
ZBIERKY	17
ARCHÍV	17
KONTAKT S BÝVALÝMI VÄZŇAMI	18
DIGITÁLNE REPOZITÓRIUM	19
KNIŽNICA	19
REŠTAUROVANIE ZBIEROK A MUZEÁLNYCH OBJEKTOV	20
REŠTAURÁTORSKA PRACOVŇA	20
VÝSKUM A SPRACOVANIE DEJÍN AUSCHWITZ	20
VÝSTAVY A UCTIEVANIE	22
VŠEOBECNÁ VÝSTAVA NA ÚZEMÍ BÝVALÉHO KL AUSCHWITZ I	22
PAMÄŤ O BIRKENAU	23
NÁRODNÉ VÝSTAVY	23
ČASOVÉ A PUTOVNÉ VÝSTAVY	24
VYDAVATEĽSTVO	24
INTERNET	25
VZDELÁVACIA ČINNOSŤ	25
MEDZINÁRODNE CENTRUM VZDELÁVANIA O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTE	25
PREHLIADKA BÝVALÉHO TÁBORA VYVRAŽDOVANIA	26
OTVÁRACIE HODINY	27
PREHLIADKA – VŠEOBECNÉ POZNÁMKY	27
ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ I	28
ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ II-BIRKENAU	28
SPRIEVODCOVIA (ĽUDIA)	28
SPRIEVODCOVIA (PUBLIKÁCIE)	28
DOKUMENTÁRNY FILM	29
PREMIESTŇOVANIE SA MEDZI BÝVALÝMI TÁBORMI	29
ADRESA MÚZEA	29
Z DEJÍN AUSCHWITZ – KALENDÁRIUM	30

PRED AUSCHWITZ

„ŽIDIA SÚ RASA, KTORÁ MUSÍ BYŤ ÚPLNE ZNIČENÁ“.
Hans Frank, Generálny Gubernátor v okupovanom Poľsku.

„MUSÍME OSLOBODIŤ NEMECKÝ NÁROD OD POLIAKOV,
RUSOV, ŽIDOV A CIGÁŇOV“.
Otto Thierack, minister spravodlivosti III Ríše.

„NAJDÔLEŽITEJŠOU ÚLOHOU JE ODHALIŤ VŠETKÝCH POLSKÝCH
VODCOV, [...] ABY SME ICH MOHLI ZNEŠKODNIŤ. [...] VŠETCI
ODBORNÍCI POLSKÉHO PÔVODU BUDÚ VYUŽITÍ V NAŠOM
VOJENSKOM PRIEMYSE. A POTOM VŠETCI POLIACI
ZNIKNÚ ZO SVETA“.
Heinrich Himmler, Reichsführer SS.

NACISTICKÁ IDEOLÓGIA

Základnými prvkami nacistickej ideológie boli: nenávisť voči Židom, demokracii, komunizmu a presvedčenie o nadradenosti nemeckého národa nad inými národmi. Snažiac sa utvoriť „rasovo čisté“ spoločenstvo nemeckí nacisti plánovali holocaust Židov, ale tiež Slovanov, Rómov (Cigáňov) a iných.

Jednou z príčin nemeckého útoku a vzniku II svetovej vojny bola

snaha nacistického Nemecka získať nové územia, ktoré plánovalo osídliť nemeckým obyvateľstvom. V novembri 1937 Adolf Hitler, vodca Nemeckej Ríše a tvorca nacistickej strany (NSDAP), ktorá v 1933 roku získala v Nemecku vládnu moc, takto charakterizoval ciele plánovanej vojny: „V našom prípade nejde o získanie ľudí, ale výlučne o získanie priestoru vhodného pre poľnohospodárske účely“.

VZNIK II. SVETOVEJ VOJNY

Po útoku na Poľsko 1 septembra 1939 a obsadení Poľska nemeckými vojskami a následne nato 17 septembra tiež sovietskymi bolo Poľsko rozdelené. Časť z poľského územia, v tom územie, na ktorom sa nachádzalo mesto Osvienčim (poľsky - Oświęcim), bolo pripojené k Tretej Ríši. Zo strednej časti Poľska bol utvorený tzv. Generálny Gubernát.

Generálny Gubernát bol úplne podriadený Nemecku a riadil ho nacistický administratívno-policiajný aparát. Východné územie Poľska v súlade s nemecko-sovietskym paktom z augusta 1939 bolo pripojené k Sovietskemu Zväzu. Po začiatku vojny medzi Nemeckom a ZSSR, v júni 1941, bolo aj toto územie okupované Nemeckom.

Foto: Heinrich Hoffmann

Zjazd Nacistickej strany v Norimbergu v roku 1937. Členovia Hitlerjugend vítajú Adolfa Hitlera, ktorý okrem iného skonštatoval: „Vychováme si mládež, pred ktorou sa bude triasť celý svet. Chceme mládež zdolnú násilia, vodcovskú, neústupčivú, ukrutnú“.

V apríli 1940 nemecké vojská zaútočili na Dánsko a Nórsko, v máji na Belgicko, Holandsko, Luxembursko a Francúzsko. V apríli budúceho roku Nemecko uderilo na Južosláviu a Grécko a v júni na svojho nedávneho spojenca – Sovietsky Zväz. Na jeseň 1941 väčšina Európy bola pod nemeckou okupáciou.

Auschwitz sa nachádzal takmer
v srdci okupovanej Európy.
Na čierno sú zaznačené nemecká III Ríša
spolu s satelitnými štátmi.
Na sivo sú zaznačené okupované územia
alebo územia, ktoré sa nachádzali pod
kontrolou Ríše v čase II svetovej vojny.
Hranice štátov sú spreď roku 1939.

HITLEROVSKÉ KONCENTRAČNÉ TÁBORY

Koncentračné tábory zakladali v Nemecku od roku 1933. Vznikli v nich ľudia uznávaných za „nežiaduce prvky“, ako napr. politických odporcov nacistického režimu, kriminálnikov a Židov. Po vzniku II svetovej vojny Nemci

začali zakladať koncentračné tábory aj na území krajín, ktoré okupovali.

Konzentrationslager (KL) Auschwitz, podobne ako iné hitlerovské koncentračné tábory, bol štátnou inštitúciou, ktorú riadila ústredná vlá-

da nemeckého štátu. Kontroloval ho Hlavný Hospodársko-Administratívny Úrad SS (WVHA), avšak za deportácie ľudí do tábora a ich vyvražďovanie zodpovedal Hlavný Bezpečnostný Úrad Ríše (RSHA).

AUSCHWITZ 1940-1945 DEJINY TÁBORU V SKRATKE

VZNIK

Nacistický nemecký koncentračný tábor Auschwitz sa stal pre svet symbolom Holocaustu, genocídy a teroru. Nemci ho vybudovali v polovici roku 1940 na predmestiach Osvienčima, poľského mesta, ktoré nacisti pripojili k Tretej Ríši. Mesto získalo nemecký názov „Auschwitz“. Názov mesta sa stal aj názvom tábora: Konzentrationslager Auschwitz.

Priamou príčinou vzniku tábora bol zväčšujúci sa počet Poliakov,

ktorých zadržala nemecká polícia a s tým spojené preplnenie väzníc. Mal to byť ďalší z koncentračných táborov, ktoré boli zakladané v rámci nacistického systému teroru už od začiatku tridsiatich rokov. Napokon tábor spĺňal túto funkciu počas celého obdobia svojej existencie, dokonca – od roku 1942 – sa postupne stával najväčším strediskom hromadného vyvražďovania Židov.

Táborová posádka KL Auschwitz bola zložená z členov organizácie SS (Schutzstaffeln, Ochranné Oddiely). Tieto oddiely boli vytvorené ako elitárna garda, ktorej úlohou na začiatku bolo chrániť zhromaždenia členov nacistickej strany. Postupne význam SS v Tretej Ríši veľmi vzrástol. SS sa stala organizáciou, ktorá prebrala veľa funkcií štátnej správy, polície a vojska. Členovia oddielov SS boli v zložení táborových posádok.

TÁBOR AUSCHWITZ ZALOŽILI OKUPAČNÉ NEMECKÉ ORGÁNY NA PREDMESTÍ OSVIENČIMA, POĽSKÉHO MESTA, KTORÉ NACISTI PRIPOJILI K TRETEJ RÍŠI. NÁZOV MESTA ZMENILI NA AUSCHWITZ. TENTO NÁZOV SA STAL TIEŽ NÁZVOM TÁBORA: KONZENTRATIONSLAGER AUSCHWITZ

Táborová posádka SS.
Počas existencie tábora prešlo cezeň viac než 8 tisíc esesákov.

Esesáci tábor spravovali a strážili. Zúčastňovali sa tiež na hromadnom vyvražďovaní Židov a vykonávali trest smrti na väzňoch. Na začiatku táborová posádka SS bola zložená výlučne z Nemcov. Neskôr do pracovníkov tábora regrutovali tiež tzv.

Volksdeutscher, teda občanov iných štátov, ktorí mohli preukázať svoj nemecký pôvod a podpísali nemeckú národnú listinu (Volksliste). Počas celého obdobia existencie KL Auschwitz prešlo cezeň viac než 8 tisíc esesákov a dozorkyň SS.

VYSÍDLENIA OKOLITÉHO OBYVATEĽSTVA

V rokoch 1940-1941 Nemci vysídlili obyvateľov jednej zo štvrtí Osvienčima, v ktorej založili tábor a tiež obyvateľov ôsmich obcí nachádzajúcich sa v susedstve tábora. Všetci Židia, ktorí predstavovali asi 60% predvojenných obyvateľov Osvienčima, boli vyvezení do get a veľa Poliakov bolo vyvezených do Ríše na nútené práce.

V meste a okolí zbúrali 1,2 tisíc domov. Na území v okolí tábora Nemci zorganizovali technickú podporu tábora, dielne, sklady, kancelárie a tiež byty pre táborovú posádku. Časť budov po vysídlených prideli

dôstojníkom a poddôstojníkom SS z táborovej posádky, ktorí tu často bývali spolu s celými rodinami a rodinám nemeckých presídlencov, úradníkov a policajtov. Nemci prebrali predvojenné priemyslové podniky, ktoré boli na tomto území. Niektoré z nich dostávali, iné zlikvidovali a na ich mieste utvorili nové podniky spojené s vojenskou výrobou Tretej Ríše. V týchto podnikoch, v tom obzvlášť v obrovskej chemickej fabrike IG Farbenindustrie pracovalo 11 tisíc nútených robotníkov, hlavne Poliáci, Rusi a Francúzi.

Neznámy autor fotky

Tarnov (poľsky-Tarnów). Nemci strážia poľských politických väzňov pred vyvezením do KL Auschwitz. Prvý transport prišiel do tábora z väzenia v Tarnove 14. júna 1940.

Neznámy autor fotky

Vysídlenie poľského obyvateľstva z územia v okolí tábora. Fotografia z čias vojny.

Neznámy autor fotky

Apríl 1941 Nemci vysídľujú Židov z Osvienčima. Pred vojnou v tomto vtedy 12-tisícovom meste bývalo 7 tisíc Židov.

Foto: SS, rok 1943

Stavba táborovej kúpeľne v tábore. V pozadí viditeľné sú plynové komory a krematória č. IV a č. V (medzi stromami).

Národný Archív vo Washington

Letecké fotografie, ktoré urobili spojenci v roku 1944. Viditeľné sú: tábory Auschwitz I, Auschwitz II-Birkenau, Auschwitz III-Monowitz a chemický podnik IG Farben.

Arbeitslager Trzebinia. Jeden z niekoľkých desiatok podtáborov Auschwitz.

Neznámy autor fotky

DOSTAVBA

Lokalizácia tábora – takmer v centre Nemeckom okupovanej Európy – a dobré komunikačné spojenie zapríčinili, že nemecké orgány vo veľkom meradle tábor dostavali a deportovali do neho ľudí skoro z celého kontinentu. Vo vrcholnom období činnosti sa **tábor Auschwitz skladal z troch hlavných častí:**

- **Prvá a najstaršia časť bol Auschwitz I**, tzv. Stammlager (počet uväznených predstavoval od 12-20 tisíc). Auschwitz I bol utvorený v polovici roku 1940 v budovách predvojnových poľských kasární, ktoré Nemci postupne dostavali pre potreby tábora.
- **Druhá časť bol Auschwitz II-Birkenau** (v roku 1944 tu bolo vyše 90 tisíc väzňov). Auschwitz II-Birkenau bol najväčším táborom v komplexe táborov Auschwitz. Začali ho stavať na jeseň roku 1941 na území obce Brzezinka (poľsky-
- **Tretia časť – tábor Auschwitz III-Monowitz** (nazvaný tiež Buna. V lete roku 1944 tu bývalo vyše 11 tisíc väzňov). Na začiatku to bol jeden z podtáborov (pobočných táborov) Auschwitz, ktorý vznikol v roku 1942 v Monowicach vo vzdialenosti 6 km od Osvienčima vedľa podniku syntetickej gúmy a benzínu Buna-Werke. Podnik postavil počas vojny nemecký koncern IG Farbenindustrie. V novembri roku 1944 podtábor Buna získal samostatnosť a označili ho ako KL Monowitz. Bola mu podriadená väčšina podtáborov Auschwitz.

-Brzezinka) vzdialenej 3 km od Osvienčima. Z obce Brzezinka vysídľili poľské obyvateľstvo a ich domy rozbili. V Birkenau vznikli najväčšie v okupovanej Európe zariadenia hromadného vyvražďovania – plynové komory – tu nacisti zavraždili väčšinu Židov deportovaných do tábora.

PODTÁBORY AUSCHWITZ

Spolu v rokoch 1942-1944 vzniklo **47 podtáborov a ich veliteľstvá pri KL Auschwitz**, ktoré zneužívali nevoľnícku pracovnú silu väzňov. Tábor

boli zakladané hlavne pri nemeckých baniach, hutách a iných priemyselných podnikoch v Hornom Sliezsku a pri roľníckych statkoch.

V ROKU 1943 KOMPLEX TÁBOROV ZAHŔŇAL TRI VEĽKÉ TÁBORY: AUSCHWITZ I, AUSCHWITZ II-BIRKENAU, AUSCHWITZ III-MONOWITZ A NIEKOĽKO DESIATOK MENŠÍCH PODTÁBOROV (POBOČNÝCH TÁBOROV).

IZOLÁCIA PRED VONKAJŠÍM SVETOM

Všetky tábor a podtábor komplexu Auschwitz Nemci ohradili vežami a ostnatým drôtom a akýkoľvek kontakt väzňov s vonkajším svetom zakázali. Odizolované územie však bolo väčšie než ohradené

územie. Pretože odizolované územie zahŕňalo dodatočne povrch asi 40 štvorcových kilometrov (tzv. Interessengebiet – terén záujmov). Rozprestieralo sa okolo táborov Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau.

ODBOJOVÉ HNUTIE V TÁBORE A OKOLÍ

Napriek ťažkým životným podmienkam v tábore a stálemu teroru väzni sa snažili zachovať si ľudskú dôstojnosť. Jedným z jej prejavov bolo odbojové hnutie. Nielen spontánne ale aj zorganizované. Vojsko väzňov v tábore sa koncentrovala najmä na záchrane pred smrťou trýznených spoluväzňov. Odpor väzňov mal tiež nasledovné formy: vojenská, politická, kultúrna činnosť a náboženský život.

Prvé organizácie odbojového hnutia vznikali už v druhej polovici roku 1940. Zakladali ich predovšetkým poľskí politickí väzni, vtedy najpočetnejšia skupina väzňov. Nezávisle od poľských skupín na prelome rokov 1942 a 1943 v tábore vznikli

organizácie väzňov iných národností. 7 októbra 1944 skupina väzňov Sonderkommando zorganizovala ozbrojenú vzburu, zabíjajúc niekoľkých esesákov a ničiac jedno z krematórií.

Dôležitým prvkom činnosti odbojového hnutia v tábore bolo informovať svet o hitlerovských zločinoch v tábore Auschwitz. Bolo to možné vďaka kontaktom s aktívne pôsobiacim odbojovým hnutím v okolí tábora, ktorý sprostredkoval navonok informácie zobrazené v tábore.

Od chvíle, keď Nemci postavili tábor, poľskí obyvatelia Osvienčima a okolia všetkými spôsobmi a v ohrození života pomáhali väzňom. Dávali im potraviny a lieky a organizovali pre nich úteky.

Foto: SS

Fotografie väzňov zaregistrovaných v tábore: židovského chlapca, mladšej cigánky a poľského dievčaťa.

Osobná karta poľského väzňa, ktorého zadržali za pomoc Židom.

Archiv Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

Witold Pilecki, poľský politický väzeň, jeden z prvých tvorcov a vodcov odbojového hnutia v tábore, autor tajných hlásení posielaných z tábora.

Stanisław Gutkiewicz, Auschwitz, rok 1942

AUSCHWITZ AKO KONCENTRAČNÝ TÁBOR

Počas celého obdobia existencie Auschwitz spĺňal funkciu koncentračného tábora. Postupne sa stal najväčším nemeckým táborom. Okupačné orgány v prvom období existencie tábora sem posielali predovšetkým poľských politických väzňov, uznaných za osobitne nebezpečných, v tom spoločenských a

duchovných vodcov, predstaviteľov inteligencie, kultúry a vedy, účastníkov odbojového hnutia, dôstojníkov.

Prvý transport poľských politických väzňov, v počte 728 väzňov, priviezli do tábora z väzenia v Tarnove 14 júna 1940. Tento deň je uznávaný za začiatok činnosti tábora. Hitlerovci väznili Poliakov v táboch počas celého obdobia existencie tábora. Do tábora posielali tiež ľudí zadržaných počas pouličných kontrolných akcií a akcií vysídlení. Do tábora posielali celé rodiny, napr. z mesta Zamojšč (poľsky - Zamojszczyzna) a okolia, ktoré mali osídliť nemeckí osadníci a z Varšavy počas varšavského povstania v roku 1944.

Po určitom čase nemecké orgány začali posielat' do tábora aj skupiny väzňov z iných okupovaných krajín a tiež Rómov (Cigánov) a sovietskych vojnových zajatcov. Väzňov registrovali a číslovali. Od roku 1942 boli

registrovaní tiež Židia z hromadných transportov určených na vyvraždenie, ktorých počas selekcie lekári SS uznali za objekty svojich zločineckých lekárskeho pokusov.

Spomedzi minimálne 1,3 milióna všetkých osôb deportovaných do KL Auschwitz bolo zaregistrovaných a umiestnených v táboch asi 400 tisíc osôb: asi 200 tisíc Židov, takmer 150 tisíc Poliakov, asi 23 tisíc Rómov (Cigánov), asi 12 tisíc sovietskych vojnových zajatcov a 25 tisíc väzňov iných národností. Viac než 50% z nich zomrelo v dôsledku hladu, práce ponad ich sily, šalejúceho teroru, v popravách a tiež v dôsledku veľmi zlých životných podmienok, chorôb a epidémií, trestov, mučenia a zločineckých lekárskeho pokusov. Takmer 200 tisíc väzňov Nemci preniesli do iných koncentračných táborov, kde veľká časť z nich zomrela. V chvíli oslobodenia tábora sa v ňom nachádzalo asi 7 tisíc osôb.

Foto: SS

Zofia Stepien-Bator, Auschwitz, rok 1944

Edward Galiński (poľský politický väzeň) a Mala Zimetbaum (Židovka z Belgicka) utiekli z Auschwitz v lete 1944. Po dvoch týždňoch Gestapo zamilovaný pár chytilo a odsúdilo na trest smrti.

KATEGÓRIE A OZNAČENIA VÄZŇOV V KL AUSCHWITZ

	Židia	– od roku 1942 predstavovali najpočetnejšiu skupinu väzňov v táboch. V táboch ich zaregistrovali asi 200 tisíc.
	Politickí väzni	– spolu ich bolo asi 160 tisíc. Prevažovali medzi nimi Poliáci zadržaní v rôznych potlačovateľských akciách alebo za činnosť v odbojovom hnutí.
	Asociálni väzni	– do tejto kategórie sa počítalo predovšetkým vyše 21 tisíc zaregistrovaných Rómov (Cigánov).
SU	Sovietski vojnoví zajatci	– asi 15 tisíc, v tom 12 tisíc zaregistrovaných.
EH	Väzni na prevýchovu	– uväznení v táboch za skutočné alebo údajné porušenie pracovnej disciplíny. Ich počet sa odhaduje na asi 11 tisíc.
PH	Policajní väzni	– boli to výlučne Poliáci. Formálne neboli väzňami v KL Auschwitz. V dôsledku prepĺnenia väzenia v Katoviciach a Myslovicach Gestapo ich posielalo do tábora, kde čakali na odsúdenie. Dočasný súd ich spravidla odsúdil na trest smrti rozstrelaním. Ich počet sa odhaduje na niekoľko tisíc.
	Kriminálni väzni	– niekoľko stoviek väzňov, hlavne nemeckej národnosti. Spomedzi nich veliteľstvo tábora často vyberalo väzňov, ktoré strážili iných väzňov, pomáhali esesákom udržiavať režim v táboch.
	Svedkovia Jehovy	– uväznení v táboch za chovanie a náboženské presvedčenie. Zaregistrovaných bolo v tejto kategórii aspoň 138 osôb, hlavne nemeckej národnosti.
	Homosexuáli	– minimálne niekoľko desiatok väzňov, hlavne nemeckej národnosti.

Foto: SS

KL Auschwitz II-Birkenau. Židia z Maďarska na vykládkovej rampe. V pozadí viditeľné sú budovy plynových komôr a krematórií.

AUSCHWITZ AKO MIESTO HOLOCAUSTU ŽIDOV

Od roku 1942 tábor začal spĺňať druhú funkciu – stal sa strediskom hromadného vyvražďovania európskych Židov. Židia umierali len vzhľadom na svoj pôvod, nezávisle

od veku, pohlavia, profesie, občianstva alebo politických názorov. Po selekcii bola v plynových komorách zavraždená väčšina z novo privezených ľudí, ktorých lekári SS

uznali za práceneschopných: osoby choré, staršie, tehotné ženy, deti. Tieto osoby v táboře neevidovali, tj. neznačili ich číslami a neregistrovali.

Foto: SS

Hala s pecami v budove plynovej komory a krematórium č. II v Birkenau.

Foto: Byzard Domasik

Plechovka po Cyklóne B a hrudky zeme rozsievkovej, z ktorých vychádzal plyn.

V MESAČOCH MÁJ A JÚN 1944 HITLEROVCI DEPORTOVALI DO AUSCHWITZ TAKMER 440 TISÍC ŽIDOV Z MAĎARSKA. V ROVNAKOM ČASE NEMECKÍ FOTOGAFI UROBILI V TÁBORE AUSCHWITZ II-BIRKENAU TAKMER 200 FOTIEK. VIDIEŤ NA NICH OKREM INÉHO: ESESÁCI ROBIA SELEKCIE NOVO PRIVEZENÝCH ĽUDÍ, ĽUDIA IDÚ DO PLYNOVÝCH KOMÔR ALEBO ČAKAJÚ NA SMRŤ A TAKŽE TRIEDENIE VECÍ PO ZAVRAŽDENÝCH .

ZOZNAM TRANSPORTOV ŽIDOV PODĽA KRAJÍN^a, Z KTORÝCH BOLI PRIVEZENÍ DO AUSCHWITZ

	Maďarsko	438 tisíc ^b
	Poľsko	300 tisíc
	Francúzsko	69 tisíc
	Holandsko	60 tisíc
	Grécko	55 tisíc
	Čechy a Morava – Mesto Terezín	46 tisíc
	Slovensko	27 tisíc ^b
	Belgicko	25 tisíc
	Nemecko a Rakúsko	23 tisíc
	Juhoslávia	10 tisíc
	Taliansko	7,5 tisíc
	Lotyšsko	1 tisíc
	Nórsko	690
	Koncentračné tábory a neurčené miesta	34 tisíc
	Spolu	1,1 milióna

^a V predvojenných hraniciach

^b V hraniciach z čias vojny

spracoval Franciszek Piper

OSLOBODENIE

Ku koncu roka 1944, krátko pred blížiacou sa ofenzívou Červej armády, veliteľstvo tábora začalo mazat' stopy svojich zločinov. Ničili dokumenty, niektoré objekty rozobrali, iné spálili alebo vyhodili do vzduchu. Väzňov schopných pochodu evakovali v dňoch 17-

21 januára 1945 do vnútrozemia Tretej Ríše. V tom momente sa sovietski vojaci nachádzali vo vzdialenosti sotva 60 km od tábora oslobodzujúc Krakov. Asi 7 tisíc väzňov, ktorých Nemci ponechali v tábore, oslobodili vojaci Červej armády 27 januára 1945.

OBETE KL AUSCHWITZ (ODHADOVANÉ ÚDAJE)

Národnosť	Počet deportovaných	Počet zaregistrovaných	Počet usmrtených
Židia	1,1 mln	200 tisíc	1 mln
Poliaci	140-150 tisíc	140 tisíc	70-75 tisíc
Rómovia (Cigáni)	23 tisíc	23 tisíc	21 tisíc
Sovietski zajatci	15 tisíc	12 tisíc	14 tisíc
Iní	25 tisíc	25 tisíc	10-15 tisíc
Spolu	asi 1,3 mln	asi 400 tisíc	asi 1,1 mln

spracoval Franciszek Piper

Okrem Židov, Poliakov, Rómov a sovietskych vojnových zajatcov hitlerovci poslali do tábora tiež aspoň: 7 tisíc Čechov, 6 tisíc Bielorusov, 4 tisíc Francúzov, 2,5 tisíc Nemcov a Rakú-

šanov, 1,5 tisíc Rusov, 800 Slovincov, 600 Ukrajincov; v menšom počte (od niekoľko do niekoľko stoviek osôb) boli v tábore väzni z takmer všetkých európskych krajín.

Birkenau. Mŕtvolvy Židov, ktorých otrávil plynom, pália na otvorenom vzduchu.

Oslobodení väzni opúšťajú tábor Birkenau.

Foto: spravilo nelegálne Sonderkommando v jete 1944. Foto sa zobrala von z tábora vďaka poškodenému obdobjovému nímadu

Jednotlivé obrázky z filmu, ktorí natočili po oslobodení sovietski filmoví operatéri

Jednotlivé obrázky z filmu, ktorí natočili po oslobodení sovietski filmoví operatéri

Medzi oslobodenými 7 tisícami väzňov tábora Auschwitz bolo vyše 500 detí. 27 januára 1945.

VZNIK PAMÄTNÉHO MIESTA A MÚZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU

ZAČIATKY EXISTENCIE

Niekoľko mesiacov po skončení vojny a oslobodení nacistických táborov skupina bývalých poľských väzňov začala verejne propagovať myšlienku uctenia obetí Auschwitz. Hneď ako to bolo možné, časť z nich prišla na terén bývalého tábora chrániť objekty a ruiny po tábore. V dôsledku ich snáh bola zorganizovaná tzv. Stála Ochrana Osvienčimského Tábora. Táto sa starala o tisíce pútnikov, ktorí sem hromadne prichádzali hľadať stopy svojich blízkych, pomodliť sa a uctiť si zavraždených.

Bývalí väzni ešte pred oficiálnym založením Múzea pripravili na tomto území prvú výstavu, ktorá bola otvorená 14 júna 1947. Na otvárací ceremonii výstavy sa zúčastnilo asi 50 tisíc osôb, v tom: bývalí väzni, rodiny zavraždených, pútnici z celého Poľska, poľská vládna delegácia a tiež predstavitelia Hlavnej Komisie Skúmania Nemeckých Zločinov a Centrálnej Židovskej Historickkej Komisie a delegácie britského, československého a francúzskeho veľvyslanectva.

ZALOŽENIE

2 júla 1947 poľský Sejm schválil zákon o zachovaní na všetky časy terénu a objektov bývalého tábora a založil Štátne múzeum

Osvienčim-Brezinka. Tento názov bol v roku 1999 zmenený na Štátne múzeum Auschwitz-Birkenau v Osvienčimu.

MÚZEUM ALEBO PAMÄTNÉ MIESTO?

V SÚLADE S ROZHODNUTÍM POĽSKÉHO PARLAMENTU Z ROKU 1947 ÚLOHOU MÚZEA SA STALO: CHRÁNIŤ ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA A JEHO OBJEKTY, ZBIERAŤ A ZHROMAŽDOVAŤ DÔKAZOVÝ MATERIÁL TÝKAJÚCI SA NEMECKÝCH ZLOČINOV SPÁCHANÝCH V AUSCHWITZ, ICH VEDECKÉ SPRACOVANIE A SPRÍSTUPNENIE.

AVŠAK VECI SPOJENÉ S ORGANIZÁCIOU, ČINNOSŤOU A ROZVOJOM MÚZEA BOLI A STÁLE SÚ PREDMETOM DISKUSIE BÝVALÝCH VÄZŇOV A TIEŽ MUZEOLÓGOV, REŠTAURÁTOROV, HISTORIKOV, PEDAGÓGOV A PREDSTAVITEĽOV MASSMÉDII.

EŠTE POČAS ZAKLADANIA MÚZEA SA DISKUTOVALO, ČI MUZEUM MÁ LEN OPISOVAŤ MINULOSŤ ALEBO AJ OBJASŇOVAŤ A PRIBLIŽOVAŤ HLAVNÉ MECHANIZMY ZLOČINECKÉHO SYSTÉMU. OBJAVILI SA EXTRÉMNE NÁVRHY: OD NÁVRHU, TOTO ÚZEMIE ZAORAŤ, PO NÁVRH MAXIMÁLNE UDRŽAŤ A ZACHRÁNIŤ VŠETKO, ČO BOLO MOŽNÉ.

PREDMETOM DISKUSIE JE TIEŽ NÁZOV „MÚZEA“. NIE VŠETCI AKCEPTUJÚ NÁZOV „ŠTÁTNE MÚZEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU“. NIEKTORÍ SI MYSLIA, ŽE BÝVALÝ TÁBOR JE PREDOVŠETKÝM CINTORÍN, INÍ, ŽE JE TO PAMÄTNÉ MIESTO, POMNÍK, EŠTE INÍ, ŽE INŠTITÚT PAMÄTI, CENTRUM VZDELÁVANIA A SKÚMANIA OSUDOV TU ZAVRAŽDENÝCH ĽUDÍ. V SKUTOČNOSTI MÚZEUM SPĽŇA ZÁROVEŇ VŠETKY TIETO FUNKCIE, PRETOŽE SA VZÁJOMNE NEVYLUČUJÚ A DOPLŇAJÚ.

Jednotlivé obrázky z filmu, ktorí natočili po oslobodení súvisiaci filmoví operatéri

Hromadná mohyla nacistických obetí odkrytá po oslobodení tábora.

Jednotlivé obrázky z filmu, ktorí natočili po oslobodení súvisiaci filmoví operatéri

Pohreb obetí posledných dní tábora.

MÚZEUM VZNIKLO V JÚLI 1947. ZAHŔŇA ÚZEMIA DVOCH BÝVALÝCH KONCENTRAČNÝCH TÁBOROV: AUSCHWITZ I A AUSCHWITZ II-BIRKENAU S CELKOVÝM POVRCHOM 191 HEKTÁROV. V ROKU 1979 NA POĽSKÝ NÁVRH ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA BOLO ZAPÍSANÉ DO ZOZNAMU SVETOVÉHO DEDIČSTVA UNESCO.

Topánky, ktoré patrili obetiam Auschwitz, nájdené po oslobodení (fragment výstavy).

Foto: Włesław Zielinski

TERÉN MÚZEA

Múzeum sa skladá z dvoch častí komplexu KL Auschwitz: materský tábor (Auschwitz I) v Osvienčime a tábor Birkenau (Auschwitz II) v Brezinke.

Otázka územia, ktoré malo zahŕňať plánované Múzeum, vyvolala v Poľsku v druhej polovici 40-tich rokov XX storočia oživenú diskusiu. Jednotlivé podtábory Auschwitz sa nachádzali v značnej vzdialenosti od hlavného tábora, často niekoľko desiatok kilometrov. Napokon bolo rozhodnuté chrániť 191 ha územia dvoch hlavných bývalých táborov: Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau.

Takto múzeum získalo územia, na ktorých sa nachádzali takmer

všetky zariadenia hromadného vyvražďovania Židov a viac než 150 originálnych objektov po tábore rôzneho druhu ako napr.: murované a drevené baraky pre väzňov, latríny, administratívne budovy a budovy veliteľstva tábora, strážnice SS, budovy, v ktorých boli prijímaní novo privedení väzni a tiež strážne veže, táborové brány, niekoľko kilometrov táborovej ohrady a vnútorných ciest a železničná rampa (v Birkenau). Múzeum zahŕňa tiež územie, na ktorom sa nachádza hromadná mohyla niekoľkých stoviek väzňov, ktorí zahynuli pred príchodom vojakov Červenej Armády alebo zomreli už po oslobodení.

Značná časť objektov bola poškodená ešte pred oslobodením tábora. Niektoré z objektov esesáci rozobrali alebo zničili v roku 1944 a v januári 1945 počas likvidácie tábora a odstraňovania stôp zločinu. Časť drevených barakov bola rozobraná už po oslobodení.

V roku 2002 územie múzea bolo zväčšené o územie, na ktorom sa nachádzala prvá plynová komora v Birkenau, tzv. Červený Domček a v roku 2004 o budovu nazvanú Staré Divadlo (v období vojny v ňom boli táborové sklady) a prilahlé územie (kde sa nachádzala štrkovňa – miesto otrockej práce a častých popráv väzňov).

PROSTRIEDKY NA ČINNOSŤ

Poľské ministerstvo Kultúry a Národného Dedičstva spravuje múzeum. Poľsko múzeum udržiava. Až v 90-tich rokoch XX storočia začali prichádzať medzinárodné finančné

prostriedky. Vďaka Nadácii Ronalda S. Laudera v múzeum vznikli profesionálne reštaurátorské dielne. Pomoc Nemecka, iných štátov, rôznych spolkov – v tom francúzskej Nadácii

Pamäti o Shoah (iný anglický a hebrejský názov pre Holocaust) – a súkromných osôb umožňuje realizovať vybrané konkrétne reštaurátorské práce a projekty uctenia obetí.

W roku 2008 vznikla Nadácia Auschwitz-Birkenau. Jej cieľom je zabezpečiť prostriedky na obnovu pamätných miest, aby ďalšie generácie navštevujúce zvyšky po Auschwitz mohli na vlastné oči vidieť autentické miesto zločinov, ktoré spáchali nacisti v čase II svetovej vojny.

Realizáciu tohto cieľu umožní špeciálne založený Večný Fond, ktorého výška má byť 120 miliónov euro. Jednorazová zbierka tejto čiastky vyrieši problém zachovania pamätných miest Auschwitz-Birkenau pre budúce pokolenia. Tieto prostriedky budú predstavovať nenarušiteľný a bezpečne zainvestovaný kapitál a vypracovaný zisk umož-

Súčasná letecká fotografia terénu bývalého tábora Auschwitz I.

Foto: Wojciech Grogolewski

ní každoročné financovanie nutných reštaurátorských prác. Bude možné využiť globálny program obnovy pozostatkov po táboroch: 155 ob-

jektov (okrem iného drevené domy a strážne veže) nachádzajúce sa na 200 hektároch, 300 ruín (v tom ruiny plynových komôr), kilometre

ciest a ohrád a iných prvkov infraštruktúry po tábore a tiež archívne dokumenty a predmety zhromaždené v zbierkach.

MEDZINÁRODNA OSVIENČIMSKÁ RADA

V roku 1990 poľský minister kultúry a umenia založil Medzinárodnú Radu pri Múzeu. Radu tvoria bývalí väzni KL Auschwitz, historici a odborníci z rôznych krajín. Rada je poradenským a mienkotvorným orgánom. Múzeum berie do úvahy jej názory pri rozhodovaní o činnosti Pamätného Miesta a v kontroverzných veciach, ktoré sa priamo netýkajú Múzea, ale vzbudzujú širokú spoločenskú odozvu

v Poľsku a za hranicami (napr. vec tzv. supermarketu, kláštora karmelitániek alebo križov na tzv. Štrkovisku). V roku 2000 poľský premiér poinformoval o založení Medzinárodnej Osvienčimskej Rady, ktorej funkčné obdobie trvá 6 rokov. Táto Rada prebrala povinnosti predchádzajúcej Rady: na rozdiel od predchádzajúcej Rady je poradenským a mienkotvorným orgánom poľského premiéra v oblas-

ti ochrany a využitia nielen terénov bývalého hitlerovského tábora vyvražďovania Auschwitz, ale tiež iných Pomníkov vyvražďovania, ktoré sa nachádzajú na území Poľska. V roku 2006 bola založená nová Rada, ktorú tvoria predstavitelia: Francúzska, Izraela, Nemecka, Poľska, Ukrajiny, USA a Veľkej Británie. Predsedom Rady sa opäť stal bývalý väzeň Auschwitz prof. Władysław Bartoszewski.

PROGRAMOVÁ RADA CENTRUM VZDELÁVANIA O AUSCHWITZ A HOLOCAUŠTE

V roku 2005 poľský minister kultúry založil Programovú Radu Medzinárodného Centrum Vzdelávania o Auschwitz a Holocauste.

Medzinárodné Centrum Vzdelávania o Auschwitz a Holocauste bolo založené v rámci Múzea tak isto v roku 2005. Programová Rada po-

máha Centrum predovšetkým odozdvávať mladším generáciám pamäť a vedomosti o obetiach Auschwitz a o Holocauste.

Súčasná letecká fotografia území bývalého tábora Auschwitz II-Birkenau.

ČINNOST MÚZEA

ŠTATUTÁRNOU POVINNOSŤOU MÚZEA JE ZBIERAŤ, UCHOVÁVAŤ, REŠTAUROVAŤ ZBIERKY A MUZEÁLNE OBJEKTY, ICH SPRACOVANIE A SPRÍSTUPNENIE.

Franciszek Jaźwiecki, autoportret.

Zbiery Štatného Múzea Auschwitz-Birkenau

V tábore a v jeho okolí sa po oslobodení našli tisíce predmetov, ktoré patrili Židom, priväzaným na vyvraždenie: kufre (niektoré s priezviskami a adresami zavraždených), židovské modlitebné šaty, protězy, okuliare, topánky, atď.

V súčasnosti tieto predmety predstavujú základnú časť zbierok múzea a sú vo veľkej časti vystavené v táborových murovaných blokoch na území bývalého Auschwitz I, Tu je umiestnená všeobecná výstava predstavujúca históriu toho, čo sa udialo v tábore.

V zbierkach múzea sa nachádzajú navyše dokumenty, fotografie a tiež umelecké práce, ktoré väzni v tábore urobili nelegálne a tiež práce, ktoré vznikli už po oslobodení. Veľký poznávací význam má

bohatá zbierka obrázkov a grafík, ktoré urobili bývalí väzni v prvých rokoch po oslobodení. Predstavujú scény z života v tábore a sú druhom spomienok tých, ktorí sa zachránili. Značnú časť zbierok vykonali umelci, ktorí sa zaangažovali do tvorby múzea a boli jeho prvými projektantmi.

Okrem toho múzeum zbiera hitlerovské dokumenty a materiály z čias existencie tábora, tak tiež materiály, ktoré vytvorilo odbojové hnutie v tábore a jeho okolí a povojenné materiály: rozprávania a spomienky bývalých väzňov ako aj výpovede osôb počas procesov proti nacistom v rôznych krajinách a tiež bohatú literatúru s problematikou KL Auschwitz a nacizmu, ktorá vychádza vo svete.

Kufre, ktoré patrili Židom deportovaným do Auschwitz.

Foto: Magda Emiliwicz-Póro

Foto: Ryszard Domasik

V Oddelení zbierok sa nachádza takmer 6 tisíc umeleckých diel, z ktorých 2 tisícky sú práce väzňov Auschwitz, ktoré vznikli v tábore počas vojny.

ZBIERKY

Oddelenie Zbierok zbiera a uchováva hlavne predmety z tábora a veci ukradnuté deportovaným a zavraždeným. Tieto veci sa našli na území tábora a v jeho blízkosti po oslobodení. Múzeum zbiera okrem toho výstavné predmety, ktoré získalo vo forme materiálnych a peňažných darov. V zbierkach múzea sa okrem iného nachádza:

- viac než 80 tisíc topánok;
- asi 3,8 tisíce kufrov, v tom 2,1 tisíce s nápismi;
- asi 12 tisíc hmcov;
- asi 40 kg okuliarov;
- 460 kusov protéz;

- 570 kusov pásových väzenských rovnošiat, tzv. pasákov;
- 260 kusov civilných odevov;
- 260 kusov talesov;
- 40 m³ stopených kovových predmetov z územia tzv. Kanady – skladov vecí, ktoré nacisti ukradli obetiam hromadného vyvražďovania v Birkenau;
- 6 tisíc exponátov umeleckých zbierok (v tom asi 2 tisíc umeleckých predmetov, ktoré urobili väzni v koncentračných táboroch).

Múzeum sa stará tiež o takmer dve tony vlasov ostrihaných ženám, ktoré boli deportované do tábora.

ARCHÍV

V ZBIERKACH ARCHÍVU SÚ OKREM INÉHO ZHROMAŽDENÉ ZACHRÁNENÉ TÁBOROVÉ DOKUMENTY, ASI 39 TISÍC NEGATÍV FOTOGRAFIÍ NOVO PRIVEZENÝCH VÄŽŇOV A TAKMER 2,5 TISÍC RODINNÝCH FOTOGRAFIÍ, KTORÉ DO AUSCHWITZ PRIVIEZLI ŽIDIA, HLAVNE Z GET V BENDZINE A V SOSNOVCI.

V zbierkach Archívu sú zhromaždené originálne táborové dokumenty nemeckého pôvodu, kópie dokumentov prijaté od iných inštitúcií v Poľsku i v zahraničí, súdne materiály týkajúce sa hitlerovských zločincov, dokumenty, ktoré počas vojny tvorilo hnutie odboju v tábore a jeho okolí, zdrojové materiály, ktoré vznikli po vojne (spomienky, rozprávania bývalých väzňov a iných osôb), fotografie, mikrofilmy, negatívy, dokumentárne a archiválne filmy, vedecké práce, recenzie, referáty, scenáre výstav a filmov, žiadosti o vyhľadanie informácií. Doterajšia zbierka obsahuje okrem iného:

- **asi 39 tisíc negatívov** fotografií novo privezených väzňov. Negatívy urobila administrácia tábora v období pred zavedením tetovania ako identifikačného prostriedku väžňa;

- **asi 200 fotografií, ktoré urobili príslušníci SS v Birkenau počas deportácii Židov z Maďarska v roku 1944; niekoľko fotiek, ktoré urobili nelegálne príslušníci Sonderkommando v blízkosti plynových komôr v Birkenau; asi.500 fotiek** objektov a terénu KL Auschwitz. Fotky urobili príslušníci SS počas existencie tábora; **takmer 2,5 tisíc. rodinných fotografií**, ktoré priviezli osoby deportované do Auschwitz (hlavne Židia z get w Bendzine a Sosnovci); **niekoľko desiatok leteckých fotografií** území tábora, ktoré urobili americkí piloti v roku 1944 a fotky, ktoré urobili pracovníci múzea po oslobodení a iných;
- **dokumenty z tábora a spojené s táborom**, v tom okrem iného:
  - 48 „Kníh úmrtí“, obsahujú-

Foto: Henryk Makarewicz

Horiace sklady v tábore, ktoré podpálili v januári 1945 Nemci utekajúci pred úderom sovietskej armády. Napriek snahám sa nacistom nepodarilo zničiť všetky dôkazy zločinov, ktoré spáchali.

Part	NO. 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
NO. 1	NO. 2	NO. 3	NO. 4	NO. 5	NO. 6	NO. 7	NO. 8	NO. 9	NO. 10	NO. 11	NO. 12	NO. 13	NO. 14	NO. 15	NO. 16	NO. 17	NO. 18	NO. 19	NO. 20	NO. 21	NO. 22	NO. 23	NO. 24	NO. 25	NO. 26	NO. 27	NO. 28	NO. 29	NO. 30	NO. 31	NO. 32	NO. 33	NO. 34	NO. 35	NO. 36	NO. 37	NO. 38	NO. 39	NO. 40	NO. 41	NO. 42	NO. 43	NO. 44	NO. 45	NO. 46	NO. 47	NO. 48	NO. 49	NO. 50	NO. 51	NO. 52	NO. 53	NO. 54	NO. 55	NO. 56	NO. 57	NO. 58	NO. 59	NO. 60	NO. 61	NO. 62	NO. 63	NO. 64	NO. 65	NO. 66	NO. 67	NO. 68	NO. 69	NO. 70	NO. 71	NO. 72	NO. 73	NO. 74	NO. 75	NO. 76	NO. 77	NO. 78	NO. 79	NO. 80	NO. 81	NO. 82	NO. 83	NO. 84	NO. 85	NO. 86	NO. 87	NO. 88	NO. 89	NO. 90	NO. 91	NO. 92	NO. 93	NO. 94	NO. 95	NO. 96	NO. 97	NO. 98	NO. 99	NO. 100	

Archív štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

Zoznam väzňov privezených do tábora Auschwitz dňa 26 septembra 1941.

- cich takmer 70 tisíc aktov úmrtí zomrelých a zavraždených v Auschwitz;
- 248 zväzkov dokumentov Zentralbauleitung der Waffen SS und Polizei Auschwitz (Centrálneho Stavebného Orgánu Waffen SS a Polície v Auschwitz). Dokumenty obsahujú technickú dokumentáciu a plány týkajúce sa stavby a prístavby tábora, jeho infraštruktúry a plány prístavby mesta Osvienčim;

Konzentrationslager Auschwitz Nr. des Lager-B. 39306

Name und Vorname: POLSKA, Karol, 39306
 geb. 20-7-1907 in Pöhlitz, Kr. Lebnitz
 Wohnort: Pöhlitz, Post. GutsMuths, Kr. Petrikau, Dist. Lebnitz
 Beruf: Lehrer
 Staatsangehörigkeit: poln. Polen
 Name der Eltern: Josef, geb. Marynowski
 Wohnort: Pöhlitz, Post. GutsMuths, Kr. Lebnitz, Kreis Lebnitz
 Name der Ehefrau: Teresa, geb. Jankiewicz
 Wohnort: Pöhlitz, w.o.
 Kinder: 3 Kinder, alle gestorben
 Verheiratet: + El. v. Tullsch, geb. Kl. v. J. Jankiewicz
 Tätigkeitsdauer: 20 Dez. 1941 in Konzentrationslager von bis 1945
 Anstellungsart: ...
 Geburtsort: 1879, Kreis GutsM., Kreis Lebnitz, Dist. Petrikau
 Hauptberuf: Lehrer, Beruf: ...
 Sprache: Poln., Augen: braun, Haare: ...
 Anstaltskrankheiten oder Beschwerden: ...
 Besondere Eigenschaften: ...
 Konzentrationslager: ...
 Verhaftet am: 20.7.1942, Ort: in Pöhlitz
 1. Mal eingekerkert: 20.7.1942, 2. Mal eingekerkert:
 Straftatbestand: ...
 Grund: ...
 Festsetzung: ...
 Welche Funktionen: ...
 Tätigkeit u. Unternehmungen: ...
 Ansonsten Bemerkungen: ...
 Politische Verhältnisse: ...
 Ich bin darauf hingewiesen worden, dass meine Beschreibung wegen möglicher Unrichtigkeiten überprüft werden soll.
 Der Lagerkommandant KL-A. ...
 22.11.1942

Archiv Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

V zbierkach Archívu sa zhromažďujú okrem iného originálne dokumenty z tábora: (zhora) registračná karta poľského väzňa zadržaného za činnosť v odbojovom hnutí; fragment zoznamu zomrelých väzňov z tzv. knižky denných stavov v tábore Auschwitz.

Nr.	Wohnort	geb.	1945
34	Jud. 32117, Gólczyński, Janina	geb. 12.4.97	
5	64, 3489, Barabasz, Stanisław	• 23.8.14	
6	36017, Szostak, Władysław	• 6.10.98	
7	Jud. 36150, Flork, Józef	• 19.3.23	
8	36663, Karwan, Józef	• 21.2.18	
9	36652, Szyber, Józef	• 18.11.97	
10	36751, Flork, Alexander	• 7.5.99	
1	37196, Dziubenko, Józef	• 11.9.24	
2	37321, Górczyński, Józef	• 4.7.05	
3	38166, Górczyński, Józef	• 25.1.04	
4	38701, Karwan, Józef	• 3.1.93	
5	38725, Lewy, Józef	• 10.4.91	
6	38724, Szyber, Józef	• 9.4.95	
7	38767, Górczyński, Józef	• 3.1.04	
1	38763, Górczyński, Józef	• 3.1.23	
9	38770, Karwan, Józef	• 18.11.97	107
			13553
Sturzgang am 23 Juni 1942			19
Macht zum Abendbrot am 23 Juni 1942			13377
Stärke vom 23 zum 24 Juni 1942			
Bestandteile Kästlings			
1	Jud. 38720, Karwan, Józef	geb. 12.1.10	
2	38701, Górczyński, Józef	• 4.1.05	
3	Jud. 38729, Szyber, Józef	• 21.10.02	
4	38751, Górczyński, Józef	• 9.1.09	
5	38727, Lewy, Józef	• 1.5.02	
6	38710, Flork, Józef	• 28.9.98	
7	38992, Karwan, Józef	• 20.2.08	
			13377

Archiv Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

- 64 zväzkov dokumentov SS Hygiene Institut (Instytutu Higieny SS);
- 16 zväzkov osobných akt väzňov
- 8 tisíc listov a pohľadníc, ktoré poslali väzni z tábora;
- asi 800 tisíc jednotlivých filmových obrázkov mikrofilmov (najmä kópii dokumentov z tábora alebo dokumentov získaných z iných zdrojov);
- vyše 2 tisíc nahranií s rozprávaniaми a spomienkami bývalých väzňov;
- vyše 1 tisíc videokaziet s materiálmi s vojenskou a táborovou tematikou;
- asi 130 dokumentárnych, hraných a krátkometrážnych filmov (filmová páska) s vojenskou a táborovou tematikou;
- 161 zväzkov skupiny „Prehlásenia“, obsahujúcich vyše 3,5 tisíc rozprávání bývalých väzňov kon-

- centračných táborov, nútených robotníkov, obyvateľov okolia Osvienčima, atď., spolu vyše 30 tisíc strán;
- 251 zväzkov skupiny „Spomienky“, ktoré obsahujú vyše 1,4 tisíc spomienok bývalých väzňov koncentračných táborov, nútených robotníkov, obyvateľov Osvienčima, atď., spolu vyše 45 tisíc strán;
- 78 zväzkov súdnych zväzkov veliteľa tábora Rudolfa Hössa a táborovej posádky KL Auschwitz, spolu vyše 16 tisíc strán;
- 192 zväzkov skupiny „Dotazníky“, ktoré vyplnili bývalí väzni, asi 20 tisíc strán;
- 27 zväzkov tematických dotazníkov, uskutočnených medzi bývalými väzňami, spolu asi 8 tisíc strán;
- 7 zväzkov akt a rozprávání týkajúcich sa evakuácii väzňov KL Auschwitz v roku 1945, vyše tisíc strán.

KONTAKT S BÝVALÝMI VÄZŇAMI

ZBIERANIE INFORMÁCIÍ O BÝVALÝCH VÄZŇOCH

Sekcia Spolupráce s bývalými väzňami sa zaoberá nadväzovaním a udržiavaním kontaktov s bývalými väzňami, zbieraním a spracovaním dokumentov o nich. Pracovníci Sekcie sa zaoberajú tiež tvorbou indexov priezvisk a čísiel bývalých väzňov na základe vojenských archíválnych materiálov (rozprávania, spomienky, výpovede, atď.). Okrem toho spisujú rozprávania bývalých väzňov a osôb zaangażovaných do akcií pomoci väzňom tábora, vyhľadávajú archíválne žiadosti o informácie, vykonávajú vedecko-výskumnú a vzdelávaciu činnosť.

Fragment nelegálneho listu z väzenia zo 4. septembra 1944 poľskému odbojovému hnutiu v Krakove. Autori listu Józef Cyrankiewicz a Stanisław Kłodziński píšú o poslaní fotografií z „akcie zaplynovania“ a o možnosti urobiť dodatočné fotky.

Fragment listu z väzenia zo 4. septembra 1944 poľskému odbojovému hnutiu v Krakove. Autori listu Józef Cyrankiewicz a Stanisław Kłodziński píšú o poslaní fotografií z „akcie zaplynovania“ a o možnosti urobiť dodatočné fotky.

Archiv Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

INFORMÁCIA O BÝVALÝCH VAŽŇOCH

Osoby, ktoré chcú získať informácie o bývalých väzňoch, sa môžu obrátiť osobne alebo písomne na Kanceláriu Informácií o Bývalých Väzňoch. Pracovníci kancelárie zodpovedia otázky na základe zachovaných dokumentov z tábora. Žiaľ po značnej časti obetí Auschwitz nezostala žiadna

písomná stopa – prevažujúcu časť dokumentácie zničili Nemci ešte pred oslobodením tábora a väčšia časť deportovaných nikdy nebola zaregistrovaná. Týka sa to najmä Židov, ktorých esesáci poslali do plynových komôr počas selekcie vykonávanej priamo po príchode do tábora.

DIGITÁLNE REPOZITÓRIUM

Tvorba digitálnych databáz o väzňoch KL Auschwitz má veľký význam pre zachovanie pamäti o ľuďoch väznených a zavraždených v tomto mieste. V súčasnosti v neustále spracovávaných digitálnych databázach, ktoré obsahujú spolu

viac než pol milióna zápisov, sa nachádzajú informácie z 56 skupín dokumentov po tábore. Elektronická archivácia umožňuje rýchly prístup k informáciám a analýzu vyhladateľných zdrojových materiálov na obra- zovke počítača.

KNIŽNICA

Knižničné zbierky zodpovedajú profilu múzea. Zhromažďované publikácie sa týkajú najmä histórie II svetovej vojny, Holocaustu, väznic a koncentračných táborov s osobitným zohľadnením KL Auschwitz a antisemitizmu a rasizmu. Značná časť z vyše 30 tisíc kníh predstavujú dodatočne pozície rozprávajúce o odbojovom hnutí počas II svetovej vojny, dejinách Tretej Ríše a problematike neonacizmu. Bohatý je aj výber publikácií venovaných dejinám a tradícii židovského národa.

Okrem dokumentárnej literatúry a vedeckých prác zbierky obsahujú aj peknú literatúru (spomienky, povesti, novely, poéziu, drámy), mapy, atlasy, encyklopédie, slovníky a časopisy. Osobitnú časť predstavuje špeciálna zbierka

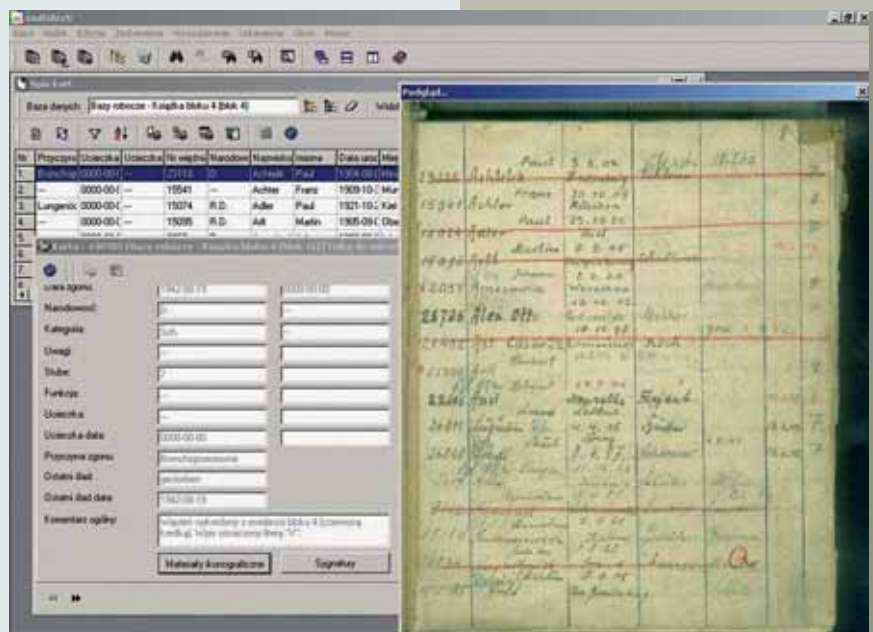
kníh – knižky a časopisy vydané v Tretej Ríši.

Archív Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau

Po vojne boli na území tábora nájdené poznámky, ktoré počas vojny napísali židovskí väzni tzv. Sonderkommando. Väzni Sonderkommando boli nútení páliť v krematóriách trupy zavraždených. Popri výpovediach väzňov sú tieto dokumenty dôležitým dôkazovým materiálom o zločinoch, ktoré spáchali nacisti. Na fotke viditeľné sú fragmenty rukopisu neznámeho autora. Manuskript napísaný v jazyku jidiš vykopali v blízkosti ruín plynovej komory č. III v roku 1952 a obsahuje okrem iného opis procesu vyvražďovania Židov v plynových komorách.

Skupina Digitálneho Repozitória je zodpovedná za tvorbu digitálnych databáz o väzňoch a deportovaných do KL Auschwitz.

REŠTAUROVANIE ZBIEROK A MUZEÁLNYCH OBJEKTOV

REŠTAURÁTORI SA STARAJÚ O VYŠE 150 ZACHOVANÝCH OBJEKTOV, ASI 300 RUIŇ, V TOM O POZOSTATKY PO ŠTYROCH PLYNOVÝCH KOMORÁCH A KREMATÓRIÁCH V BIRKENAU, VYŠE 13 KM OHRÁD S 3.600 BETÓNOVÝMI STĽPMI A VEĽA INÝCH ZARIADENÍ RÔZNEHO DRUHU.

Ochrane a reštaurátorskej starostlivosti podlieha už viac než 150 nehnuteľností (napr. murované a drevené budovy po tábore), asi 300 ruín, v tom pre dejiny Auschwitz osobitne dôležité ruiny štyroch plynových komôr a krematórií v Birkenau, vyše 13 km ohrád s 3.600 betónovými stĺpmi a veľa iných zariadení rôzneho druhu. Na takmer 200 hektároch sa nachádzajú kilometre spevnených ciest, meliorizačných kanálov, koľaj-

nice s železničnou vlečkou a vykladacou rampou, dve čističky odpadových vôd po tábore, protipožiarna bazény atď'. Stále upravovaná je nízka zeleň a tiež stromy z čias vojny a krátko po nej (v tom asi 20 hektárov lesov). Reštaurátorskej starostlivosti podliehajú tiež archiválne dokumenty, predmety každodenného používania, fotky, umelecké diela. V múzeu sa nachádzajú asi 2 tisícky umeleckých diel z existencie tábora a asi 4 tisícky ume-

leckých diel z čias po tábore, ktoré sú postupne reštaurované. Spolupráca s vysokými školami (Univerzitou Mikołaja Kopernika v Toruni, Akadémiami Sztuk Pięknych (Pekných Umení) v Krakove a vo Varšave, Fachhochschule v Kolíne nad Rýnom v Nemecku, Polytechnikami Sliezkou a Svätokrížskou, Hlavnou Školou Vídieckeho Hospodárstva) umožňuje spracovať novátorské reštaurátorské projekty a organizovať študentské praxe.

REŠTAURÁTORSKA PRACOVŇA

Reštaurátorská Pracovňa, ktorá bola odovzdaná do prevádzky v roku 2002, je jedným z najmodernejších a najlepšie vybavených stredísk tohto typu v Poľsku. Bolo v nej vykonaných už niekoľko dôležitých úloh: v reštaurátorskej pracovni očistili a zabezpečili vyše 80 tisíc kusov topánok, ktoré esesáci odobrali ľuďom deportovaným do Auschwitz;

reštaurovali kovové prvky Krematórií z Birkenau, gynekologický fotel s pokusnou pracovňou nemeckého lekára Clauberga, niekoľko desiatok kufrov, obrázky, grafiky a obrazy, z ktorých časť môžete teraz vidieť na výstavách v Poľsku a v zahraničí. Zreštaurovali tu tiež časti originálnych dokumentov prechovávaných v Archíve Múzea.

VÝSKUM A SPRACOVANIE DEJÍN AUSCHWITZ

Historici Múzea skúmajú dejiny tábora Auschwitz. Ich práce sa aktuálne koncentrujú na troch témach:

– priblíženiu životopisov obetí;

– spracovaní doteraz málo spracovanej problematiky týkajúcej sa dejín jednotlivých častí tábora a štruktúr SS spojených s Auschwitz;
– edícii zdrojov o histórii Auschwitz.

Reštaurátorské laboratória.

Foto: Kyszard Domasik

Jedna z táborových strážnych veží. Reštaurátorské oddelenie sa zaoberá ochranou a reštaurovaním územia a tiež objektov, ktoré zostali po tábore.

Reštaurátorské práce vykonávané v jednom z drevených barakov tábora Birkenau.

Foto: Mieczysław Świec

Foto: Nel Jastrzębłowska

Výskumné práce sa začali v polovici päťdesiatych rokov. Na začiatku sa práce skoncentrovali na publikovanie základných historických zdrojov o tábore, spomienok väzňov a spracovaní jednotlivých tém týkajúcich sa Auschwitz. Prvým významným úspechom bolo spracovanie „Kalendára udalostí v koncentračnom tábore Osvienčim-Brezinka“. Autorom Kalendára udalostí bola p. Danuta Czech. Táto práca po aktualizácii a doplnení bola vydaná ako nezávislá publikácia v Nemecku v roku 1989, následne v Poľsku (1992), USA (1997) a v Taliansku (2006).

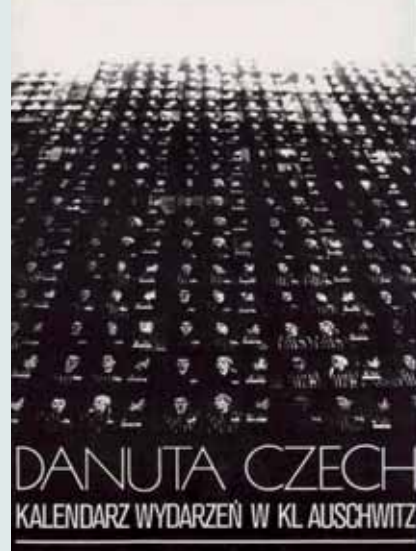
V druhej polovici šesťdesiatych rokov a v sedemdesiatych rokoch sa práce skoncentrovali na skúmaní podtáborov KL Auschwitz, odbojového hnutia v tábore a na skúmaní tábora Birkenau. Súčasne spracovali širšie syntetické témy ako napr.: zamestnávanie väzňov KL Auschwitz (Franciszek Piper), evakuácia, likvidácia a oslobodenie tábora (Andrzej Strzelecki).

V nasledujúcich rokoch boli spracované ďalšie témy, ktoré sa týkali všeobecných dejín tábora ako aj viac konkrétnych problémov. Výsledkom týchto prác sú viacväzkové publikácie ako napr.: „Kniha úmrtí z Auschwitz, Kniha Pamäti. Cigáni v koncentračnom tábore Auschwitz-Birkenau“ a taktiež tri samostatné knihy Pamäti venované Poliakom: Kniha Pamäti. Transporty Poliakov z Varšavy do KL Auschwitz 1940-1944, Kniha Pamäti. Transporty Poliakov do KL Auschwitz z Krakova a iných miest a dedín južného Poľska 1940-1944 a Kniha Pamäti. Transporty Poliakov do KL Auschwitz z miest Radom, Kielce a okolie 1940-1944.

V knihách Pamäti analyzovali nielen počet transportov, smrteľ-

nosť v tábore, ale aj – ak to len bolo možné – sa snažili priblížiť životopisy jednotlivých osôb. Podobný princíp bol prijatý aj v prípade kolektívnej práce nazvanej „Ľudia dobrej vôle. Kniha Pamäti obyvateľov Osvienčima a okolia, ktorí pomáhali väzňom KL Auschwitz“ (red. Henryk Świebocki) a dvoch albumov: jeden album venovaný Židom z Bendzina deportovaným do Auschwitz kolektívnej práce „Skôr než odišli“ a druhý album o deťoch „Nesmieme na nich zabudnúť. Najmladšie obeť KL Auschwitz“ (Helena Kubica).

Inými dôležitejšími témami, ktoré spracovali historici múzea, sú: „Počet obetí KL Auschwitz“ (Franciszek Piper), „Správy utečencov z KL Auschwitz“ (Henryk Świebocki), „Odbojové hnutie v tábore a v okolí“ (Henryk Świebocki), „Krádež majetku obetí“ (Andrzej Strzelecki), „Podtábor Buna a dejiny IG Farbenindustrie“ (Piotr Setkiewicz), „Zločinecké lekárske pokusy“ (Irena Strzelecka), „Dejiny jednotlivých častí tábora“ (Irena Strzelecka), „Osud Židov deportovaných z geta v Lodzi do KL Auschwitz“ (Andrzej Strzelecki), „Vyvražďovanie v Auschwitz Poliakov vysídlených z Zamošča a okolia v rokoch 1942-1943“ (Helena Kubica), „Osud Rómov v okupovanej Európe a ich vyvražďovanie v Auschwitz“ (Wacław Długoborski), „Svedkovia Jehova v KL Auschwitz“ (Teresa Wontor-Cichy), „Životopisy členov odbojového hnutia, v tom rotmajstra Witolda Pileckeho a podporučíka Stefana Jasieńskiego“ (Adam Cyra). Korunováciou dlhoročnej výskumnej práce múzea je rozsiahla päťväzková publikácia „Auschwitz 1940-1945, Klúčové témy z dejín tábora.“ ktorá bola vydaná v niekoľkých jazykoch.

Jednou z dôležitejších prác týkajúcich sa dejín KL Auschwitz je Kalendár udalostí v KL Auschwitz. Jeho autorom je p. Danuta Czech, historička Múzea.

Výsledkom viacročného skúmania historičky p. Heleny Kubicy je album nazvaný „Nesmieme na nich zabudnúť“ venovaný pamäti detí deportovaných do KL Auschwitz. Väčšinu z nich hitlerovci zavraždili hneď po príchode do tábora.

VÝSTAVY A UCTIEVANIE

Foto: Etida Foryciaz

Fotky Židov deportovaných do Auschwitz nájdené po oslobodení na území tábora. Fragment výstavy v budove niekdajšej hromadnej kúpeľne tábora Birkenau.

OSOBITNÝ CHARAKTER MÚZEA AUSCHWITZ

ORIGINÁLNE ÚZEMIE A OBJEKTY, RUINY A STOPY TU SPÁCHANÝCH ZLOČINOV HOLOCAUSTU A GENOCÍDY SVEDČIA O VÝNIMOČNOSTI TOHTO MIESTA. NACHÁDZAJÚ SA TU OKREM INÉHO:

ÚZEMIE S ĽUDSKÝM POPOLOM;
RUINY PLYNOVÝCH KOMÔR A KREMATÓRIÍ;
MIESTA, KDE LEKÁRI SS VYKONÁVALI SELEKCIE;
CESTY, PO KTORÝCH VIEDLI ĽUDÍ DO PLYNOVÝCH KOMÔR;
MIESTA, KDE CELÉ RODINY ČAKALI NA SMRŤ;
MIESTA VZBÚR VÄZŇOV, POPRÁV.

VŠEOBECNÁ VÝSTAVA NA ÚZEMÍ BÝVALÉHO KL AUSCHWITZ

Prvú stálu výstavu otvorili v bývalých niekdajších väzenských murovaných budovách na území bývalého tábora Auschwitz I v roku 1947. V roku 1955 túto výstavu nahradila nová výstava, ktorá – s určitými

zmenami – existuje do dnes. Výstava opisuje dve základné funkcie KL Auschwitz: koncentračného tábora pre väzňov rôznych národností a najväčšieho strediska hromadného vyvražďovania európskych Židov.

Foto: Ryszard Domasik

V múzeu je vystavený jeden z najotrasnejších dôkazov zločinu – takmer 2 tony ženských vlasov, ktoré ostrihali obetiam.

KONCENTRAČNÝ TÁBOR

– Výstava ukazuje podmienky existencie väzňov Auschwitz, ktorí v tábore zomierali v dôsledku nevoľníckej práce, hladu, chorôb, experimentov a tiež popráv, mučenia a trestov rôzneho druhu. Na výstave sa nachádzajú okrem iného fotografie väzňov, ktorí zahynuli v tábore, dokumenty a tiež umelecké diela, ktoré predstavujú život v tábore. V murovanej budove sprístupnenej návštevníkom, ktorá v tábore plnila funkciu cely predbežného zadržania, sú zachované originálne sály a cele, v ktorých zadržovali väzňov a tiež ľudí spoza tábora, zadržaných za pokusy pomoci uväzneným. V niektorých miestach na stenách, dverách a parapetoch viditeľné sú

obrázky a nápisy z čias existencie tábora. V murovanej budove sú tiež výstavy venované odbojovému hnutiu v tábore, trestom, popravám a osudom policajných väzňov. V trestných celách, ktoré sa nachádzajú v pivniciach, esesáci zatvárali väzňov, ktorí podľa nich narušili poriadok v tábore. V roku 1941 tam posielali aj odsúdených na smrť hladom. V podzemí tejto budovy zomrel okrem iného Maksymilian Maria Kolbe, poľský rehoľník, ktorý, aby zachránil jedného z väzňov, nahradil väžňa a pripojil sa k odsúdeným na smrť hladom. Tiež tam, na jeseň 1941, esesáci prvýkrát vyskúšali hromadné usmrčovanie ľudí pomocou jedovatého plynu Cyklón B.

Foto: Stanisław Miłomiot

Plynová komora č. I v tábore Auschwitz I. Súčasný stav.

STREDISKO HROMADNÉHO VYVRAŽĎOVANIA EURÓPSKÝCH ŽIDOV

Výstava ilustruje priebeh procesu vyvražďovania, začínajúc od privezenia Židov na rampu v tábore cez selekcie, ktoré robili lekári SS až po smrť v plynových komorách. Jedným z najotrastejších dôkazov zločinu sú takmer 2 tony vlasov ostrihaných obetiam. Nie menej vzrušujúcim pohľadom sú originálne predmety, ktoré patrili depor-

tovaným: tašky - židovské modlitebné šaty, okuliare, kufre s priezviskami a adresami obetí, topánky, protézy, detské oblečenie, misky atď. Tieto predmety sa našli po oslobodení. Je to neveliká časť majetku zavraždených Židov, ktorý nemecké orgány v tábore nestihli poslať do vnútrozemia Tretej Ríše alebo zničiť pred evakuáciou Auschwitz.

PAMÄŤ O BIRKENAU

VZHĽADOM NA FAKT, ŽE VÄČŠINU OBETÍ AUSCHWITZ ZAVRAŽDILI V BIRKENAU, BOLO ROZHODNUTÉ NEZAKLADAŤ TAM VÝSTAVU S MUZEÁLNYM CHARAKTEROM ALE PONECHAŤ ÚZEMIE TÁBORA V NENARUŠENOM STAVE.

Jedinú výstavu na území Birkenau otvorili v roku 2001. Výstava sa nachádza v budove tzv. Sauny. V tejto budove počas vojny registrovali a dezinfikovali novo privázaných do tábora väzňov. Funkcie a dejiny objektu môžete poznať, ak sa prejdete cez jednotlivé priestory v rovnakom poradí, v akom museli cez tieto priestory prechádzať obeť. V poslednej sále sa nachádza asi 2 tisíce fotografií, ktoré priviezli Židia deportovaní do Auschwitz. Tieto fotografie sa našli po oslobodení tábora.

Na území Birkenau sa nachádza aj pomník ku cti obetí tábora.

V roku 2005 boli uctené dve tragické miesta spojené s dejinami deportácie a vyvražďovania:

- územie, kde sa nachádzala prvá plynová komora, ktorú Nemci uviedli do prevádzky na jar 1942 v blízkosti tábora Birkenau nazvaná Červeným Domčekom,
- železničnú vlečku, ktorá sa nachádza medzi tábormi Auschwitz a Birkenau (tzv. Judenrampe), na ktorú od jari 1942 do mája 1944 privádzali do tábora transporty s deportovanými Židmi, Poliakmi a Rómami. Na Judenrampe lekári SS robili selekcie novo privázaných Židov.

NÁRODNÉ VÝSTAVY

Na území bývalého tábora Auschwitz I sa nachádzajú tiež iné stále výstavy, tzv. Národné výstavy. Tieto boli na začiatku zakladané z iniciatívy bývalých väzňov pochádzajúcich z rôznych krajín, združených v Medzinárodnom Osvienčimskom Výbore. Ich cieľom je popularizácia poznatkov o hitlerovskej okupácii v krajinách, z ktorých boli do Auschwitz deportovaní ľudia a zobrazenie ich osudu.

Prvá výstava tohto typu bola otvorená v roku 1960. V období niekoľkých desiatok rokov existencie národných výstav niektoré z nich boli zlikvidované, iné úplne alebo čiastočne zmenené. Vznikli aj nové výstavy. Výstavy sú dielom skupín špecialistov z jednotlivých krajín, ktorých občania boli obetami Auschwitz. Výstavy sú otvárané v spolupráci s múzeom. Výstavy schvaľuje Medzinárodná Osvienčimská Rada.

Birkenau. Ruiny plynovej komory a krematória č. III.

Birkenau. Pamätná tabuľa pri rampe, na ktorej zastavovali vlaky s deportovanými do tábora. Vpredu nemecké fotky z čias vojny.

Stena smrti, pred ktorou nacisti rozstreliali niekoľko tisíc ľudí.

Foto: Wiesław Zięliński

Fragment bývalého tábora Auschwitz II-Birkenau. Viditeľné sú murované baraky sektora karantény a pozostatky po iných väzenských barakoch.

Foto: Janko Wierusz

Fragment výstavy „Zradený občan. Pamäti obetí Holocaustu z Maďarska”.

Foto: Tomasz Piłchiesz

Základným cieľom Vydavateľstva je zachovať pamäť o obetiach tábora, zdokumentovať Holocaut a zločiny, ktoré v táboch spáchali nacisti a rozsiahla propagácia problematiky Auschwitz.

V súčasnosti sú prístupné nasledujúce výstavy:

- „Utrpenie, vojna a vyvraždenie Židov v rokoch 1933-1945”;
- „Vojna a mučenie poľského národa v rokoch 1939-1945”;
- „Vyvraždenie európskych Rómov”;
- „Tragédia slovenských Židov”;
- „Väzni z Čiech v KL Auschwitz”;
- „Zradený občan. Pamäte obetí Holocaustu z Maďarska”;
- „Deportovaní z Francúzska do KL Auschwitz”;
- „Belgicko 1940-1944. Okupácia a deportácie do KL Auschwitz”;
- „Prenasledovanie a deportácia Židov z Holandska v rokoch 1940-1945”;
- a tiež výstavy, ktoré pripravili nasledujúce krajiny: Rakúsko, Juhoslávia, Rusko (teraz je aktualizovaná), Taliansko.

ČASOVÉ A PUTOVNÉ VÝSTAVY

Počas vyše 60 rokov svojej existencie Múzeum zorganizovalo takmer 300 časových a putovných výstav. Tieto výstavy videlo viac než 15 miliónov ľudí. Okrem Poľska výstavy sa usu-

točnili okrem iného v: Rakúsku, Veľkej Británii, bývalom Československu, Nemecku, Izraeli, Japonsku, Holandsku, Švajčiarsku, Švédsku, USA, Maďarsku, Taliansku, v bývalom ZSSR.

VYDAVATEĽSTVO

VYDAVATEĽSTVO OPUBLIKOVALO NIEKOĽKO STOVIEK POLOŽIEK S CELKOMÝM NÁKLADOM ASI 8 MILIÓNOV KUSOV.

Základným cieľom Vydavateľstva je zachovať pamäť o obetiach tábora, zdokumentovať Holocaut a zločiny, ktoré v táboroch spáchali nacisti a rozsiahla propagácia problematiky Auschwitz.

Vydavateľstvo publikuje v rôznych jazykoch vedecké a populárno-vedecké práce, peknú literatúru, spomienky, albumy, katalógy, sprievodcov, poéziu, plagáty a dokumentárne filmy o histórii tábora.

K najdôležitejším publikáciám Vydavateľstva patria: „Kalendár udalostí v KL Auschwitz” od Danuty Czech a päťväzková súhrnná monografia, ktorá sa týka histórie tábora nazvaná „Auschwitz 1940-1945. Klúčové témy z dejín KL Auschwitz” vydaná v niekoľkých jazykových verziách.

Od roku 1957 vychádza vedecký časopis – „Osvienčimské zošity“ (v poľskej a nemeckej verzii). Obsahuje výsledky výskumov vedeckých pracovníkov múzea a iných výskumníkov vo veci rôznych aspektov dejín tábora.

Od roku 1994 vychádza tiež informačný bulletin PRO MEMORIA. Časopis je zameraný na rozsiahle informovanie o činnosti múzea a na vedecký, politický a spoločenský kontext týchto činností. Na rozdiel od vedeckého charakteru Osvienčimských zošitov je určený pre široký okruh odborníkov: od výskumníkov po gymnaziálnu mládež.

Všetky publikácie si môžete zakúpiť na mieste v predajniach, ktoré sa nachádzajú na území Múzea a tiež online pomocou internetového kníhkupectva (www.auschwitz.org.pl).

INTERNET

Internetová stránka Múzea (www.auschwitz.org.pl) umožňuje oboznámiť sa s dejinami KL Auschwitz. Umožňuje tiež prístup k archíválnym materiálom s priezviskami vyše 100 tisíc väzňov, ktorí boli zavraždení v KL Auschwitz. Pomáha aj v príprave návštevy – sú na nej informácie o príchode, cenách a rezervácii sprievodcovských služieb a o ubytovaní v Osvienčime.

Stránka umožňuje tiež oboznámiť sa s činnosťou a ponukou Medzinárodného Centrum Vzdelávania o Auschwitz a Holocauste. Dodatočne používatelia internetu majú prístup k informácii o najdôležitejších udalostiach v tomto Pamätnom Mieste, o štruktúre Múzea, o činnosti jednotlivých oddelení Múzea a majú

POČET NÁVŠTEVNÍKOV V ROKU 2010 PODĽA KONTINENTOV

V posledných rokoch územie bývalého tábora navštevuje každoročne milión osôb z celého sveta.

tiež prístup ku galérii historických a súčasných fotiek.

VZDELÁVACIA ČINNOSŤ

MEDZINÁRODNÉ CENTRUM VZDELÁVANIA O AUSCHWITZ A HOLOCAUSTE (MCEAH)

MCEAH ORGANIZUJE PODIPLOMOVÉ ŠTÚDIA, SEMINÁRIA, TEMATICKÉ KONFERENCIE, ŠTUDIJNÉ POBYTY A VÝJAZDY, PRÁCE V DIELNI A VEDECKÉ TÁBORY PRE PEDAGÓGOV A MLÁDEŽ Z POĽSKA A ZO ZAHRANIČIA. PREDNÁŠKY A CVIČENIA VEDÚ VEDECKÍ PRACOVNÍCI MÚZEUA A PREDNÁŠAJÚCI VYSOKÝCH ŠKOL. MCEAH SA ZAOBERÁ AJ ORGANIZÁCIOU NÁVŠTEV.

Dňa 27. januára 2005, počas osláv 60-ého výročia oslobodenia KL Auschwitz, niekoľko stoviek bývalých väzňov podpísalo zakladateľskú zmluvu Medzinárodného Centrum Vzdelávania o Auschwitz a Holocauste. Centrum oficiálne založil poľský Minister Kultúry v máji toho istého roku.

Jednou zo základných foriem činnosti MCEAH je spolupráca s mláde-

žou a učiteľmi z Poľska a zo zahraničia a tiež s poľskými a zahraničnými vedeckými ústavmi.

V rámci vzdelávacej činnosti sú organizované okrem iného: prednášky a čítania, muzeálne lekcie, práce v dielnach, konferencie pre učiteľov, sympózia a prehľady filmov, konkurzy obrázkov, konkurzy na najlepšiu prácu s tematikou tábora.

Internetová stránka priťahuje stovky tisícov používateľov internetu z celého sveta, ktorí si želajú bližšie poznať dejiny Auschwitz.

Jednou z foriem činnosti Centrum Vzdelávania je spolupráca s mládežou. Gymnazisti z Moskvy na rómskej výstave.

Foto: Škola číslo 653 z Moskvy

MCEAH ORGANIZUJE OKREM INÉHO:

– PODIPLOMOVÉ ŠTÚDIA

Trojsemestrálne podiplomové štúdiá pre učiteľov, ktoré uznávajú osvetové orgány, sú organizované v spolupráci s krakovskou Pedagogickou Akadémiou. Interdisciplinárne zachytená problematika tábora a jeho väzňov je zobrazená v širokom kontexte udalostí nacistického teroru a genocídy: osobitne Židov a tiež Poliakov, Rómov (Cigáňov) a iných obetí. Tieto štúdiá nadväzujú na vznik a rozvoj totalitárnych systémov a analyzujú také javy ako napr.: rasizmus, antisemitiz-

mus a prejavy netolerancie. Zahrňujú tiež kľúčové témy II svetovej vojny a jej následky, deje a kultúru židovského národa a tiež prítomnosť tejto problematiky v literatúre, umení a filozofii.

Cvičenia vedú známi historici, sociológovia, odborníci na literatúru a iní predstavitelia humanistických vied a tiež vedeckí pracovníci Múzea.

– SEMINÁRIA

Cieľom niekoľkodňových stretnutí s učiteľmi humanistických predmetov, vychovávateľmi a katechetami z vyšších ročníkov základných škôl a zo stredných škôl je lepšie pripraviť školskú mládež na prehliadku Múzea. Program stretnutí zahŕňa: prednášky o osude jednotlivých národných a náboženských skupín v KL Auschwitz, premietanie dokumentárnych filmov o Auschwitz a Holocaste, prednášky v Archíve a Oddelení Zbierok a špecializované prehliadky území bývalého tábora.

– TEMATICKÉ KONFERENCIE

Jednodňové tematické konferencie, ktoré sa týkajú najdôležitejších udalostí z dejín KL Auschwitz, sú určené pre učiteľov, absolventov školení na MCEAH a všetkých, ktorí si prajú prehĺbiť poznatky o Auschwitz, Holocaste a období II svetovej vojny. Tieto konferencie rozširujú problematiku prednášanú na semináriách a podiplomových štúdiách. Sú tiež príležitosťou vymeniť si názory na vzdelávanie mládeže.

– SEMINÁRIA

A ŠTUDIJNÉ POBYTY PRE PEDAGÓGOV A MLÁDEŽ Z POĽSKA A ZO ZAHRANIČIA

Seminária a študijné pobyty umožňujú poznať dejiny Auschwitz v kontexte dejín nemeckej okupácie Poľska a Európy. V závislosti od veku, záujmov a očakávaní účastníkov sú pripravené osobitné komplety problematik pre každú skupinu.

Foto: Barroz Bartyzel

Medzinárodné seminárium pre európskych učiteľov.

PREHLIADKA BÝVALÉHO TÁBORA VYVRAŽĎOVANIA

AUSCHWITZ – DOLEŽITÉ MIESTO PRE SÚČASNÝ SVET

DOTERAZ MÚZEUM A PAMÄTNÉ MIESTO AUSCHWITZ-BIRKENAU NAVŠTÍVILO VIŠE 30 MILIÓNOV OSÔB Z CELÉHO SVETA.

Krátko po oslobodení bývalý koncentračný a vyhladzovací tábor Auschwitz sa stal Pamätným Miestom veľmi dôležitým pre súčasný svet. Svedčí o tom stále rastúci počet návštevníkov – doteraz Múzeum a Pamätné miesto Auschwitz-Birkenau navštívilo vyše 30 milió-

nov osôb z celého sveta. Na začiatku deväťdesiatych rokov XX storočia počet návštevníkov neustále rastie. V súčasnosti Múzeum každoročne navštíví asi milión osôb z viac než sto krajín. Najpočetnejší sú Poliáci a tiež Američania, Briti, Taliani, Nemci, Francúzi a Izraelčania.

Úctu obetiam tábora skladajú tiež početní politici a predstavitelia štátov, ktorí považujú za svoju morálnu povinnosť navštíviť územie bývalého tábora. Toto miesto je považované za jednu z najväčších výstrah pre ľudstvo. Władysław Bartoszewski, bývalý poľský minister zahraničia a bývalý väzeň tábora povedal: „V dejinách sveta je Osvienčim najväčším cintorínom bez hrobov, na ktorom niet kde položiť kameň alebo kvety ku cti jednotlivého človeka. Cintorínom bez hrobov, lebo telá sa rozviali s dymom pod nebom. A to zaväzuje...”

Foto: Medzinárodný Dom Stretnutí Mládeže v Osvienčime

Každoročne Pamätné miesto Auschwitz-Birkenau navštevuje milión osôb z celého sveta. Na sprevádzanie po území oboch bývalých táborov si môžete prenajať jedného zo sprievodcov, ktorí majú licenciu Múzea.

OTVÁRACIE HODINY

Múzeum je otvorené sedem dní v týždni v hodinách:

8:00 – 15:00	december – február
8:00 – 16:00	marec, november
8:00 – 17:00	apríl, október
8:00 – 18:00	máj, september
8:00 – 19:00	jún – august

Vyššie uvedené hodiny sa týkajú prehliadky územia bývalého tábora. Informačná kancelária o Bývalých Vážnoch, Archív, Zbierky, Knižnica, administrácia a iné oddelenia sú otvorené od pondelku do piatku v hodinách 7:00 – 15:00 (s výnimkou sviatkov). 1-ého januára, 25-ého decembra a prvý deň Veľkonočných sviatkov je Múzeum zatvorené.

PREHLIADKA – VŠEOBECNÉ POZNÁMKY

ČAS POBYTU ZÁLEŽÍ OD INDIVIDUÁLNYCH ZÁUJMOV NÁVŠTEVNÍKOV. NA OBOZNÁMENIE SA S ÚZEMÍM A VÝSTAVOU OBOCH BÝVALÝCH TÁBOROV VŠAK MINIMÁLNE ODPORÚČAME ASI 3,5 HODINY. V PRÍPADE PREHLIADKY SO SPRIEVODCOM SI MOŽETE VYBRAŤ PREHLIADKU VŠEOBECNÚ (ASI 3,5 HOD.), ŠPECIALIZOVANÚ (ASI 6 HOD.) ALEBO DVOJDŇOVÚ.

Na území Pamätného miesta môžete vojsť bez akýchkoľvek poplatkov. Môžete si prezrieť výstavy a niektoré originálne objekty oboch bývalých táborov: Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau. V Auschwitz I časť budov nie je prístupná. V Auschwitz II-Birkenau môžete vojsť do väčšiny budov, ktoré sa tam nachádzajú.

Pamätajte na štyri dôležité a uctievané miesta, ktoré sa nachádzajú v určitej vzdialenosti od bývalých táborov:

- územie, kde bola prvá plynová komora v Birkenau, tzv. Červený Domček (vo vzdialenosti niekoľko sto metrov od severných hraníc Birkenau);
- miesto, kde sa nachádzala druhá plynová komora v Birkenau, tzv. Biely Domček (vo vzdialenosti niekoľko sto metrov od západných hraníc Birkenau);
- železničná vlečka, tzv. Judenrampe, na ktorú od jari 1942 do mája 1944 prichádzali transporty so Žid-

Bývalý tábor Auschwitz I.

Bývalý tábor Auschwitz II-Birkenau.

- mi, Poliakmi a Rómami deportovanými do tábora (medzi Auschwitz a Birkenau, asi 1,5 km od tábora);
- hromadná mohyla väzňov, ktorí zomreli tesne pred alebo hneď po oslobodení Auschwitz.

Územie, o ktoré sa tiež stará Múzeum a ktoré sa nachádza v určitej vzdialenosti od bývalých táborov Auschwitz I (A) a Auschwitz II-Birkenau (B):

- miesta, kde sa nachádzali prvé dve plynové komory v Birkenau (1, 3);
- vlečka, na ktorú prichádzali transporty s deportovanými (4);
- pomník na pamiatku zavraždených sovietskych zajatcov (2);
- hromadná mohyla väzňov, ktorí zomreli tesne pred a hneď po oslobodení Auschwitz (5).

ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ I

Na území tábora Auschwitz I esáci založili prvý tábor pre mužov (v roku 1940) a pre ženy (v roku 1942). Tu sa uskutočnili prvé pokusy usmrtenia ľudí používajúc plyn Cyklón B, tu vraždili Židov z prvých transportov, tu vykonávali prvé zločinecké lekárske pokusy na väzňoch, tu vyko-

návali väčšinu popráv rozstriel'aním, tu bola tiež centrálna táborová cela predbežného zadržania pre väzňov zo všetkých častí táborového komplexu a tiež hlavné veliteľ'stvo tábora a väčšina kancelárii SS. Stadial'to veliteľ'stvo tábora riadilo d'alšiu dostavbu táborového komplexu.

Židovské modlitebné šaty (tales).
Fragment výstavy na území bývalého tábora Auschwitz I.

ÚZEMIE BÝVALÉHO TÁBORA AUSCHWITZ II-BIRKENAU

V tábore Birkenau nacisti postavili väčšinu zariadení hromadného vyvražď'ovania, v ktorých vyvraždili asi milión európskych Židov. Birkenau bol zároveň najväčším koncentračným táborom (viac než 300 primitívnych, väčšinou drevených barakov), v ktorom v roku 1944 bývalo vyše 90 tisíc väzňov: Židov, Poliakov, Rómov, obyvateľ'ov ZSSR a iných. Na území bývalého tábora sa zachovali

miesta plné ľudského popolu a veľa pozostatkov po tábore.

Veľkosť terénu, desiatky zachovaných primitívnych väzenských barakov a stovky pozostatkov po zbúranej vyše 13 km ohrade tábora, 10 km ciest v tábore a vyše 2 km železníc celkovo približuje špecifickú architektúru tábora Auschwitz, ktorá bola podriadená jednému cieľu: vraždeniu ľudí.

Vnútro murovaného obytného baraku v tábore Birkenau.

SPRIEVODCOVIA (ĽUDIA)

Na sprevádzanie po území oboch bývalých táborov si musíte prenajať sprievodcu, ktorý má licenciu Múzea (Prehliadka so sprievodcom je povinná v prípade zorganizovaných skupín) – zabezpečiť to vhodné historické podanie a bezproblémové

sprevádzanie po výstave. Sprievodcovia sprevádzajú v týchto jazykoch: anglický, chorvátsky, český, francúzsky, hebrejský, španielsky, holandský, japonský, nemecký, poľský, ruský, srbský, slovenský, švédsky, maďarský a taliansky.

Birkenau.
Medzinárodný Pomník obetiam tábora.

Sprievodcu si môžete objednať:

- cez internet (reservation@auschwitz.org.pl);
- telefonicky: (+48) 33 844 81 00 /844 80 99 – od pondelka do piatku v hod. 7.00 – 15.00 alebo na tel. číslo (+48) 33 844 81 02 – v otváracích hodinách Múzea;
- faxom, objednávku pošlite na faxové číslo: (+48) 33 843 22 27;
- v mieste prijímania návštevníkov. Tam si môžete tiež vybaviť všetky formality s tým spojené. Vzhľadom na veľký záujem a množstvo návštevníkov Vám odporúčame si sprievodcu vopred rezervovať. Za prenajatie sprievodcu sa platí.

SPRIEVODCOVIA (PUBLIKÁCIE)

Pred začatím prehliadky si môžete kúpiť sprievodcu po Múzeu, ktorý bol vydaný v niekoľkých jazykoch. Sprievodca obsahuje

stručný opis objektov, výstavných sál a mapky území Auschwitz a Birkenau s zaznačenou trasou prehliadky.

DOKUMENTÁRNY FILM

Pred alebo po prehladnutí územia bývalého tábora si môžete pozrieť pätnásťminútový dokumentárny film (po zakúpení lístka). Film je časťou filmového materiálu, ktorý

zrealizovali kameramani Červenej Armády. Film ukazuje oslobodenie tábora sovietskymi vojakmi, zachránených väzňov a nájdené dôkazy zločinu.

PREMIESTŇOVANIE SA MEDZI BÝVALÝMI TÁBORMI

Trojkilometrovú vzdialenosť medzi Auschwitz a Birkenau môžete ísť pešo. Prejdete cez okolie tábora, na ktorom sa v období okupácie nachádzali nemecké priemyselné závody, dielne, sklady, kancelárie a technické zázemie tábora. Boli to miesta práce a smrti väzňov. Zachovali sa tu pozostatky po niekoľkých železničných vlečkách a

rampách, na ktoré vlaky privádzali ľudí deportovaných do tábora a kde lekári SS vykonávali selekcie. V blízkosti oboch bývalých táborov sa nachádza parking. Môžete sa teda premiestňovať aj vlastným dopravným prostriedkom. Ak ho nemáte, môžete použiť kyvadlový autobus, ktorý premáva medzi bývalými táborami Auschwitz a Birkenau.

„MILIÓNY ĽUDÍ NA SVETE VEDIA ČÍM BOL AUSCHWITZ, ALE NEUSTÁLE ZÁKLADNOU VECOU ZOSTÁVA ZACHOVANIE V POVEDOMÍ A PAMÄTI ĽUDÍ, ŽE LEN OD ICH ROZHODNUTÍ ZÁLEŽÍ, ČI SA TAKÁTO TRAGÉDIA ZOPAKUJE. LEN ĽUDIA JU MOHLI ZAPRÍČINIŤ A LEN ĽUDIA MÔŽU ZABRÁNIŤ JEJ VZNIKU.“

(PROF. WŁADYSŁAW BARTOSZEWSKI, BÝVALÝ VÄZEŇ AUSCHWITZ).

Foto: Jarko Mensfelt

Zaujím o tragickú históriu Auschwitz neslabne napriek plynúcemu času.

Foto: Lidia Foryciarz

ADRESA
MUZEA:

Memorial
Auschwitz
State Museum
Birkenau

PAŃSTWOWE MUZEUM
AUSCHWITZ-BIRKENAU

ul. Więźniów Oświęcimia 20
32-603 Oświęcim, Polska
tel. (+48) 33 843 20 22
fax (+48) 33 843 19 34 /843 18 62
www.auschwitz.org.pl
e-mail: muzeum@auschwitz.org.pl

Spracovali: Teresa Świebocka, Jadwiga Pinderska-Lech, Jarko Mensfelt

Preklad: www.parola.com.pl

Jazyková korektúra: Sylwia Cwiękała

Grafický projekt a obsah: Agnieszka Matuła, Grafikon

Tlač: **Grafikon**® Jaroszewice 324, 34-100 Wadowice, tel. (+48) 33 873 46 20, fax (+48) 33 873 46 22, e-mail: biuro@grafikon.com.pl, www.grafikon.com.pl

Grafické materiály použité vo folderi:

Auschwitz-Birkenau. Dejiny a súčasnosť sú zo zbierok Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau; niektoré materiály boli použité vďaka úprimnosti: Ryszarda Domasika, Lidii Foryciarz, Wojciecha Gorgolewskiego, Nel Jastrzębiowskiej, Henryka Makarewicza, Jarko Mensfelta, Stanisława Momota, Rafała Pióro, Mieczysława Steca, Wiesława Zielińskiego a Medzinárodného Domu Stretnutí Mládeže v Osvienčime a Školy č. 653 z Moskvy.

© 2011 Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau

Z DEJÍN AUSCHWITZ – KALENDÁRIUM

1939

- **1 september** – Nacistické Nemecko útočí na Poľsko. Začiatok II. svetovej vojny.
- **koniec roku** – W súvislosti s hromadným zatýkaním Poliakov a preplnením väzení v Hornom Sliezske a okolí Dombrowy (poľsky-Dąbrowa) v Úrade Vyššieho Veliteľa SS a Polície vo Vroclavi projektujú stavbu koncentračného tábora pre Poliakov.

1940

- **27 apríl** – Veliteľ SS Heinrich Himmler spravil inšpekciu veľa rôznych objektov a vydal rozkaz založiť v Osvienčime, ktorý sa vtedy volal Auschwitz, koncentračný tábor na území bývalých poľských delostreleckých kasární.
- **14 jún** – Nemecké orgány posielajú do Auschwitz prvý transport politických väzňov, 728 Poliakov, medzi nimi malú skupinu poľských Židov. Tento deň sa berie ako začiatok existencie tábora. Spolu v rokoch 1940-1945 v tábore zaregistrovali asi 400 tisíc väzňov, v tom 270 tisíc mužov.
- **19 jún** – Prvé vysídlenie okolitého obyvateľstva. Cieľom vysídlenia je zbaviť sa svedkov zločinu, znemožniť kontakty s väzňami a sťažiť im útek. Nasledujúce vysídlenia sú spojené s plánmi dostavby Auschwitz. Spolu Nemci vysídľujú z Osvienčima a blízkyh dedín najmenej 5 tisíc Poliakov. Navyše deportujú do blízkyh get všetkýh Židov z Osvienčima – asi 7 tisíc osôb. Nemci zničia osem dedín a rozoberú vyše sto budov, ktoré sa nachádzajú na území mesta Osvienčim hneď vedľa tábora.

- **6 júl** – Uteká prvý väzeň, Tadeusz Wielewski. Spolu v celej histórii tábora z vyše milióna osôb, ktoré tu boli deportované, sa o útek sa pokúsilo niekoľko stoviek väzňov. Najviac z nich bolo Poliakov, sovietskych zajatcov a Židov. Útek sa podarí menej než 150 osobám.
- **jeseň** – Poľské odbojové hnutie informuje o tábore poľskú emigračnú vládu v Londýne.
- **22 november** – Prvá poprava rozstrelaním. Zastreli 40 Poliakov.

1941

- **1 marec** – Do Auschwitz prvýkrát prichádza na inšpekciu veliteľ SS Heinrich Himmler. Rozkazuje okrem iného dostavať tábor a dodať koncernu IG Farbenindustrie 10 tisíc väzňov na stavbu priemyselných podnikov.
- **23 apríl** – Ako odvetu za útek väzňa veliteľ tábora Rudolf Höss prvý raz odsudzuje 10 väzňov na smrť hladom.
- **6 jún** – Prvý transport českých politických väzňov. Začiatok deportácie do Auschwitz iných väzňov než Poliakov.
- **3 september** – Prvá hromadná smrť ľudí pomocou plynu Cyklón B. Umiera asi 600 sovietskych zajatcov a 250 Poliakov.
- **jeseň** – Veliteľstvo tábora dáva do prevádzky prvú plynovú komoru v Auschwitz I.
- **október** – Založenie tábora pre sovietskych vojnových zajatcov na území Auschwitz I. – Začiatok stavby druhej časti tábora, Auschwitz II-Birkenau. na území zbúranej dediny Brezinka (poľsky-Brzezinka).

- **11 november** – V prvej poprave pred Stenou Smrti hitlerovci rozstrelajú 151 poľských väzňov.

1942

- **začiatok roku** – Začiatok hromadného vyvražďovania Židov v plynových komorách.
- **marec** – Začiatok deportácií do Auschwitz 27 tisíc Židov zo Slovenska a 69 tisíc Židov z Francúzska.
- **1 marec** – Začiatok existencie tábora Auschwitz II-Birkenau.
- **26 marec** – V Auschwitz uväznia prvé 2 tisícky žien, spomedzi asi 130 tisíc žien, ktoré zaregistrovali v tábore počas celej jeho existencie.
- **marec-jún** – Spreádzkovali provízorne plynové komory na území v okolí tábora Auschwitz II-Birkenau.
- **jar** – Spreádzkovali tzv. Judenrampe, ktorá sa nachádzala medzi tábormi Auschwitz I a Auschwitz II-Birkenau. Tu privádzali transporty s Židmi a tiež Poliakmi, Rómami (Cigáňmi) a väzňami iných národností, poslanými do Auschwitz.
- **máj** – Začali sa deportácie do Auschwitz 300 tisíc Židov z Poľska a 23 tisíc Židov z Nemecka a Rakúska.
- **4 máj** – Esesáci vykonávajú prvú selekciu v tábore Birkenau. Vybraných väzňov zavraždia v plynovej komore.
- **10 jún** – Vzburá a pokus o hromadný útek asi 350 poľských väzňov z trestaneckej jednotky v Birkenau. Útek sa podaril 7 z nich. Zahynulo vyše 300 väzňov.
- **júl** – Začiatok deportácie do Auschwitz 60 tisíc Židov z Holandska.

- **júl** – Spreádzkovanie podtábora Gollerschau pri cementárni v Golešove, blízko Tešína. Bol to prvý z takmer 50 podtáborov Auschwitz.
  - **29 júla** – Prvá správa o vyvražďovaní Židov v plynových komorách Auschwitz, ktorú Nemci odovzdali spojencom. Autorom správy je Edward Schulte, nemecký priemyselník a antinacista. Začiatkom jesene 1940 spojenci sú pravidelne informovaní o tom, čo sa deje v Auschwitz. Tieto informácie im dáva najmä poľská emigračná vláda v Londýne, ktorá je v stálom kontakte s poľským odbojovým hnutím v tábore a jeho okolí.
  - **august** – Začiatok deportácii do Auschwitz 25 tisíc Židov z Belgicka a 10 tisíc Židov z Juhoslávie.
  - **30 október** – Pri fabrike syntetického kaučuku, ktorú stavia IG Farbenindustrie, vzniká podtábor Buna. Podtábor Buna neskôr premenovali na Auschwitz III-Monowitz. V rokoch 1942-1944 vzniká 47 podtáborov KL Auschwitz a ich veliteľstiev. Väzni, ktorí v nich boli umiestnení, pracujú najmä v nemeckých priemyslových podnikoch.
  - **október** – Začiatok deportácii do Auschwitz 46 tisíc Židov z Protektorátu Čechy a Morava.
  - **december** – Prvý transport Židov z Nórska. Spolu v dvoch transportoch priviezli takmer 700 osôb.
  - **13 december** – Prvý transport Poliakov vysídlených z okolia Zamojšča (poľsky-Zamojszcz) v rámci realizácie hitlerovského „Generalplan Ost“ (Generálneho Plánu Východ) – vysídlenia a likvidácie asi 50 miliónov Slovanov (Poliakov, Rusov, Bielorusov, Ukrajincov a iných) a kolonizácie strednej a východnej Európy nemeckými osadníkmi. V prvom rade mali byť kolonizované poľské územia.
  - **koniec roku** – Lekári SS začínajú sterilizačné pokusy na väzňoch.
- ## 1943
- **26 február** – V Birkenau vzniká tzv. Rodinný cigánsky tábor pre Rómov.
  - **marec** – Začiatok deportácii 55 tisíc Židov z Grécka.
  - **22 marec – 25 jún** – Veliteľstvo v tábore dáva do prevádzky v Auschwitz II-Birkenau štyri krematória s plynovými komorami.
  - **7 jún** – Civilní pracovníci fabriky Kruppa začínajú montáž strojov v hale prenajatej od veliteľstva tábora. Na stavbe tábora Auschwitz pracujú stovky nemeckých firiem, veľa z nich – ako napr. IG Farbenindustrie alebo Siemens – má tiež dodatočné zisky z využívania nevoľníckej práce väzňov tábora.
  - **19 júl** – Najväčšia verejná poprava. Ako odvetu za útek niekoľkých väzňov a za kontakty s civilným obyvateľstvom esesáci vešajú na šibenici 12 väzňov Poliakov.
  - **9 september** – V Birkenau vzniká tzv. Rodinný tábor Theresienstadt pre Židov z terezínskeho geta.
  - **október** – Začiatok deportácii 7,5 tisíc. Židov z Talianska.
- ## 1944
- **máj** – Spojenecké lietadlá, ktoré preletujú nad Auschwitz, letecky fotografujú tábor. Na fotografiách urobených v nasledujúcich mesiacoch, sú plynové komory a dym z hraníc. V auguste sa začali americké a britské bombardovania fabriky syntetického kaučuku a tekutých palív nemeckého koncernu IG Farbenindustrie, ktorá bola položená niekoľko kilometrov od Birkenau.
  - **16 máj** – Odovzdali do používania železničnú vlečku vo vnútri tábora, ktorá umožňovala prízjazd

transportom s deportovanými priamo pod plynové komory č. II a III tábora Auschwitz II-Birkenau. Začiatok deportácii do Auschwitz takmer 438 tisíc Židov z Maďarska.

- **10–12 júl** – Likvidácia tzv. Rodinného tábora Theresienstadt. Hitlerovci vraždia v plynových komorách asi 7 tisíc Židov.
- **august** – Začiatok deportácii do Auschwitz 67 tisíc Židov z geta Litzmannstadt (Łódź).
- **2 august** – Likvidácia „Rodinného cigánskeho tábora“ – esesáci vraždia v plynových komorách takmer 3 tisíc Rómov (Cigánov).
- **12 august** – Začiatok deportácii do Auschwitz 13 tisíc Poliakov, zadržaných hromadne po vypuknutí varšavského povstania.
- **7 október** – Vzburá Sonderkommando. Počas vzbury zomierajú 3 esesáci a 450 väzňov Sonderkommando. Boli to židovskí väzni, ktorých nútili páliť v krematóriách trupy zavraždených.
- **november** – Akcia hromadného vyvražďovania Židov v plynových komorách bola prerušená.

1945

- **6 január** – Posledná poprava asi 70 Poliakov, ktorých nemecký dočasný súd odsúdil na smrť. Štyri Židovky odsúdené na smrť za pomoc v príprave vzbury väzňov Sonderkommando. zomierajú na šibenici v poslednej verejnej poprave.
- **17 január** – Začiatok Pochodu Smrti – esesáci evakuujú takmer 60 tisíc väzňov KL Auschwitz.
- **21-26 január** – Nemci vyhadzujú do vzduchu plynové komory a krematória v Birkenau.
- **27 január** – Oddiely sovietskej armády oslobodili 7 tisíc väzňov tábora Auschwitz.

M e m o r i a l

Auschwitz

Birkenau

S t a t e M u s e u m

APEL O POMOC PRI ZACHOVANÍ PAMÄTNÉHO MIESTA A MÚZEA AUSCHWITZ-BIRKENAU

Auschwitz je neustávajúcou bolesťou na svedomí sveta. Pozostatky nemeckého nacistického koncentračného a vyvražďovacieho tábora privolávajú najtemnejšie chvíle v dejinách ľudskosti.

V tomto mieste v rokoch 1940-1945 nemeckí nacisti zavraždili viac než 1 milión Židov a tiež desiatky tisícov Poliakov, Rómov a Sintí, sovietskych zajatcov a iných nevinných ľudí.

Počítame s Vašou pomocou pri udržiavaní terénu, objektov a všetkých pozostatkov po Auschwitz a zároveň pamäti na jeho obeť.

Prosíme darcov o platby cez internetovú stránku www.auschwitz.org.pl alebo priamo na účet:

Bank Pekao SA oddział Bielsko-Biała

Bielsko-Biała ul. Grunwaldzka 40a

IBAN: PL15

Bankový účet: 1240 1170 1111 0000 2418 5907

SWIFT: PKOPPLPW

ĎAKUJEME!

